

MAGYAR KATOLIKUS PÜSPÖKI KONFERENCIA
CSALÁDBIZOTTSÁGA

A HÁZASSÁGRA
ÉS A CSALÁDI ÉLETRE VALÓ
FELKÉSZÍTÉS LELKIPÁSZTORI
IRÁNYELVEI

AZ OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA
CSALÁD- ÉS ÉLETÜGYI BIZOTTSÁGÁNAK
DOKUMENTUMA

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST 2013

A fordítás alapjául szolgáló mű:
Commissione Episcopale per la famiglia e la vita:
ORIENTAMENTI PASTORALI SULLA PREPARAZIONE
AL MATRIMONIO E ALLA FAMIGLIA,
Roma, 2013

Fordította:
Dr. DOMOKOS GYÖRGY

Lektorálta:
Dr. DIÓS ISTVÁN

© Magyar Katolikus Családegyesület, 2013

ISBN 978 963 277 402 2

Szent István Társulat
1053 Budapest, Veres Pálné utca 24.
www.szit.katolikus.hu
Felelős kiadó: Dr. Rózsa Huba alelnök
Felelős kiadóvezető: Farkas Olivér igazgató
Készült a százhalombattai EFO Nyomdában
Felelős vezető: Fonyódi Ottó

ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ

Már az ősi törzsi társadalmak is nagy gondot fordítottak arra, hogy fiataljaikat felkészítsék a házasságra, tudatosítsák bennük jogaikat és kötelességeiket, integrálják őket a közösségbe, hogy boldog és boldogító tagjai lehessenek a törzsnek.

A házasságra való felkészítés Egyházunk gyakorlatában ősi idők óta jelen van. Jó néhány évtizeddel ezelőtt fiataljaink nagy része még egészséges házasságból érkezett, volt számukra élhető minta. Ebben az időben a házasságokra való felkészítés sok esetben csupán az esküvőre történő felkészítésre szűkölt. XVI. Benedek pápa újra meg újra hangsúlyozta, hogy fiataljainkat a *házasságra és ne csupán esküvőre* készítsük fel. A jegyespárok kérdései szinte ösztönösen az esküvőre irányulnak. Úgy gondolják, hogy a házasságról már mindent tudnak. A házasságra való felkészítés azonban összetett feladat: szükséges a megkötendő házasság érvényességének jogi feltételeit biztosítani, ugyanakkor a házasságra való felkészítésnek segítenie kell a teljes emberképben való gondolkodást, vagyis meg kell világítani az emberi élet lelki, szellemi és fizikai dimenzióját is. Kell, hogy a felkészítés fölragyogtassa azt a gazdagságot, amit az Egyház tapasztalata hordoz az emberről, a világról, hogy így nyitottá tegye a hozzá forduló fiatal a lét láthatatlan dimenziója felé, nyitottá tegye Isten és az Egyház közössége iránt. Ugyanakkor fontos feladatunk az is, hogy egyházi közösségeink befogadó közösségek legyenek az érdeklődést mutató fiatal jegyesek és házasok fele. Nem csak a házasságokra történő megfelelő felkészítés a feladatunk, hanem a házasság kísérése is.

Jelen kiadványunk az Olasz Püspöki Konferencia meglátásait tartalmazza a házasságra történő fölkészítésről. Sorai elsődlegesen azokhoz a világiakhoz, egyháziakhoz szólnak, akik bekapcsolódtak, vagy szeretnének bekapcsolódni ebbe a szép és felelősségteljes szolgálatba. Sok-sok olyan új szempontot sorakoztat fel, amelyek segíthetnek bennünket abban, hogy Magyar Katolikus Egyházunkban is megújulhasson a házasságokra való felkészítés.

Akik hosszabb idő óta foglalkozunk a házasságra való felkészítéssel, látjuk, hogy mennyire nem elegendő pusztán valami féle „jegyesokta-

tást” tartani. A házasságra való felkészítést nem lehet elég korán kezdeni. Jelen kiadványunk bátorítás lehet arra is, hogy egy-egy környék párkapcsolatot kezdő fiataljaival is találkozzunk. Ez az apró könyvecske indítson bennünket arra, hogy jövőbemutató szemléletváltással segíthessük a jövő nemzedékét a boldog szentségi házassághoz, családi élethez.

2013. Szent József ünnepén

BÍRÓ LÁSZLÓ
püspök,
a MKPK családreferense

AJÁNLÁS

Szeretetre nevelni és végigkísérni a párt a jegyesség ideje alatt különösen nehéz feladatnak tűnik ma, sőt egyesek szerint egyenesen lehetetlen vállalkozás, mivel véleményük szerint korunk kulturális és társadalmi átalakulásai magának a házasság intézményének a létét kérdőjelezik meg. Ennek kapcsán a jegyesség veszít a jelentőségéből és a házasság előtti együttélés különféle, mind elterjedtebb formái veszik át a helyét, vagy állandó jelleggel, vagy „amíg szeretjük egymást”. Úgy tűnik, a szeretetre való nevelés útja is követi ezt a változást, pusztán annak az elvárásnak igyekszik megfelelni, hogy semleges információt nyújtson a személy maga és mások szempontjából kockázatok nélküli szexuális életéhez.

A keresztény közösség jól ismeri ezeket az álláspontokat, és a belőlük fakadó döntéseket, de annál inkább hangsúlyozza bizalmát az emberi személy és annak értéke iránt, aki egy folyamatos és sodró lendületű úton nevelhető a teljes, kizárólagos, hűséges és termékeny szeretetre, amilyen a házastársak egymás iránti szeretete. A keresztények valóban hisznek abban, hogy a szeretet az egy és háromságos Istenben gyökerezik, és beteljesedése a meghalt és feltámadt Krisztusban lelhető fel, aki életét adja az emberiségért. Hisszük, hogy ez a szeretet ott lakik minden emberi lényben, aki ma is ezt keresi, hogy boldog és jó élete legyen.

A keresztény közösség ezért fáradhatatlanul hirdeti ezt újra és újra a gyerekeknek és a fiataloknak, abban a meggyőződésben, hogy a jelen árnyai nem fogják besötétíteni a jövőjüket, és hogy még vonzza őket az igazi szeretetből áradó fény.

Ez a könyv tehát abban a hitben, hogy a szeretetre való nevelés és az abban való növekedés lehetséges, új szempontokat határoz meg a házassághoz vezető úthoz, kényes kérdéseket tisztáz, újból megerősíti a jegyesség fontosságát, amely szükséges és kiváltságos idő a szerelmek számára egymás megismeréséhez, ahhoz, hogy fontos lépéseket tegyenek, és kölcsönösen ajándékként fogadják el egymást, ha ez az Isten szándéka.

Róma, 2012. október 22.

ENRICO SOLMI

Párma püspöke, az Olasz Püspöki Konferencia
Család- és Életvédelmi Bizottságának elnöke

BEVEZETÉS

Az Olasz Püspöki Konferencia létrejötte óta nagy figyelmet fordít a házasságra, a családra, és az ezekre történő felkészítés módjaira és lehetőségeire. Ennek gazdag eredményei lettek, amely iránt egyre fokozottabb érdeklődést mutatott a jegyesek többsége, és részt vett benne számos lelkipásztori területen dolgozó személy, elsősorban papok és házaspárok, akik körében gazdag közösségi tapasztalatok születtek. Az idők során különféle felkészítési formák alakultak ki, a tartalom jobban megfogalmazódott, míg változatlan maradt a szándék, hogy hirdessük az Evangéliumot a házasság döntő lépésére készülő férfiaknak és nőknek. „Az olasz egyház családpsztorációs direktóriuma” című, 1993. július 25-i kiadvány ezt a gazdag tapasztalatot gyűjtötte egybe és kínálta fel. Azóta, az utóbbi években alaposan tanulmányozták ezt a munkát, és egybevetették az Olaszország összes régiójának házassági felkészítő tanfolyamairól széles körben végzett vizsgálatot, amelyet 2008-2009-ben végzett az Olasz Családpsztorációs Iroda, a Nemzetközi Család-kutató Központ hathatós támogatásával. Széleskörű és részletes ismeretanyag gyűlt így össze, amely bizonyítja a jelenlegi gyakorlat sokszínűségét, gazdagságát, és a nehézségeket, problémákat is, amelyek további előrelépést kívánnak meg a házasság evangéliumának hirdetésében. Ez a feladat különösen sürgető a mai helyzetben, amelyet az állandó változás, és a válság új formái jellemeznek, mint például a házasság intézményének radikális megkérdőjelezése.

Könyvünk ezt a megújulást kívánja szolgálni, abban a meggyőződésben, hogy a házasságra való felkészítésnek a mostani helyzetben is megvan, sőt még nagyobb az értéke, mivel a hit megismerésének egy hiteles útját jelenti. Valóban, miközben elkíséri a jegyeseket az esküvőig, megtartja őket az Úrhoz való megújult ragaszkodásban, és lehetőséget ad arra, hogy megújuljanak a hitben, választ kínálva azokra a mélyreható kérdésekre és elvárásokra, amelyekkel a házasulandók ma is az egyház felé fordulnak. Azt javasoljuk a keresztyén közösségeknek, hogy fordítsanak figyelmet a jegyesek házasságra való felkészítésére, de még ezt megelőzően is, a fiatalok közötti szerelemre, hogy azt tudatosan és felelősen éljék meg.

Ez a dokumentum a papokhoz, a házaspárokhoz, a megszentelt személyekhez, a psztorációs munkában elkötelezett laikusokhoz, és mindazokhoz szól, akik a keresztyén közösségben szívükön viselik, hogy

a házasságkötéshez jó felkészülési út vezessen. Középpontba helyezi a keresztény közösségek részvételét a házassághoz vezető hitbéli utak kialakításában, hogy az érdekeltekkel párbeszédet folytatva, felismerje mélyreható kérdéseiket, és segítse őket szembesülni életük döntéseinek folyamatával. A könyv ezen kívül kiemeli azokat a tartalmi elemeket és módszereket, amelyek ma is fontosak az olyan hitbéli felkészítés összeállításához és felkínálásához, amelyek a párt képesek elvezetni a házasság szentségéhez és a család létrehozásához, hiszen ez változatlanul az egyház és a társadalom alapvető sejtje.

I. AZ ANYASZENTEGYHÁZ BEFOGADÓ ÖLELÉSE: A KÖZÖSSÉG, AMELY ELKÍSÉR

1. A keresztény közösség veled van a szeretet állomásain

Kedves testvérek, ezzel a dokumentummal hozzátok fordulunk, papokhoz, megszentelt személyekhez, házaspárokhoz, elkötelezett laikusokhoz, országunk összes egyházközségének tagjaihoz, hogy emlékeztessünk benneteket: a keresztény közösség feladata és értékes lehetősége, hogy a fiatalokat kíséritek a szerelem csodálatos és meghatározó időszakáiban. A hitvesi szeretet az ember életének legjelentősebb tapasztalatai közé tartozik; éppen ezért, a keresztény közösségnek mindinkább alkalmassá kell válnia arra, hogy útmutatást adjon azoknak a fiataloknak, fiúknak és lányoknak, akik a szeretet útját járják, a szerelem megtapasztalásának első időszakától kezdve. Ennek a törekvésnek a gyerekek vagy fiatalok korához igazodó kezdeményezésekben kell tetet öltenie, amely a katekézis útjához hasonlítható, és segít a fogékonyság kialakításában keresztény közösségeikben és személyesen is. Az a cél, hogy rávilágítsunk: a beteljesedésre törekvés, a teljes közösség hívása az, amelyet a fiú vagy lány megtapasztal, amely vágyként ott él a szívükben.

Modern világunk széttöredezetttségét, és azt a szokást, hogy felületesebb, a másikat kihasználó kapcsolatokat kezdeményeznek az emberek, azzal kell hatékonyan ellensúlyoznunk, hogy támogatjuk őket a növekedés útján, hogy fokozatosan kialakuljon valódi, saját élet-tervük, amely mind jobban megfelel Isten rájuk vonatkozó tervének. Fontos tehát, hogy a plébániai közösségekben, a pasztorális kerületekben, vagy

legalább egyházmegyei szinten kijelöljenek házaspárokat, megszentelt személyeket és laikusokat, akik a papokkal együtt felkészülnek rá, hogy a fiatalok mellé hiteles útítársul szegődnek a szeretet különböző szakaszaiban. Ugyanakkor az is fontos, hogy a keresztény közösség felismerje, hogy a két fiatal értékes erőforrás, mivel a szeretetben való növekedést és egymás gyarapítását komolyan felvállalva hozzájárulhatnak az egyház egész testének megújításához: az általuk megélt különleges barátság példaadóvá válhat, és erősítheti a barátságot és testvériességet keresztény közösségükben.

2. A hitvesi szeretetre való nevelés egy változó világban

A jegyesség idejének végigkísérése a nevelés komoly felelősségét rója az egész keresztény közösségre. Sajnos a kulturális környezet, amelyben élünk, nem segít abban, hogy felfedezzük az emberi szeretet szépségét, és a házasság szentségét: a fiatal nemzedékek könnyen tévútra kerülhetnek az „örökre” szóló döntés helyett. Terjed az individualista szemlélet, amely aláaknázza az önátadást, mint döntést minden szinten, és ezzel különösen aláássa annak a párkapcsolatnak a hitelét, amely nem önmagáért él, hanem a másiknak való őszinte odaadásban, és ennek erejével szolgál másokat az egyházban és a társadalomban. Úgy tűnik, ma magát a házasság intézményét vitatják, annak értékeivel, hozzáállásával és döntéseivel. Terjed például a házasság előtti együttélés jelensége, és más együttélési formák, amelyek nem végleges döntésre irányulnak. Joseph Ratzinger bíboros, közvetlenül pápává választása előtt leszögezte, hogy ma „a relativizmus diktatúrájának kialakulása zajlik, amely nem ismer el semmilyen meghatározottságot, és amelynek végső viszonyítási pontja az én és annak vágyai.”¹ Ez a tendencia különösen a fiatalokat sarkallja arra, hogy egyenértékűnek véljenek különféle életformákat, mint a házasság és az együttélés, vagy az azonos neműek kapcsolata. Ez a diktatúra egyik formájaként definiálható, mert bár látszólag az egyes embereknek megadja az önmeghatározás teljes szabadságát, a valóságban rájuk erőlteti a saját logikáját, a különféle tapasztalatokat összemossa és egyformává teszi, nem veszi figyelembe a jellegzetességeiket, meggátolja értékelésüket, és azt, hogy a valódi értéküknek megfelelő helyre kerüljenek.

¹ J. Ratzinger, *Szentbeszéd a Missa pro eligendo Romano Pontefice keretében*, 2005. április 18.

A keresztény közösség, miközben magyarázatot keres e helyzet oka-
ira, és azt kutatja, hogyan maradhatna azok mellett, akik így élnek, erős
aggodalmának ad hangot. Valójában a házassággal azonos szintre kí-
válnak emelni más, kisebb elköteleződéssel járó döntéseket, mint az
egyszerű együttélést, vagy azt, hogy ketten mindig jegyesek maradnak,
továbbra is az eredeti otthonukban lakva, és ezzel elhomályosítják a
szeretet valódi távlatait, amely természetéből adódóan a teljes ön-
átadásra tesz képessé minket. Az egyház nem ítélik, és nem kíván
eltávolodni attól, aki ilyen döntéseket hoz; éppen ellenkezőleg, szeret-
ne gyümölcsöző párbeszédet folytatni velük, és arra hívja őket, hogy ne
távolodjanak el az egyház életétől. Nem mondhat le viszont annak han-
goztatásáról, hogy van a párok számára egy kapcsolati forma, a há-
zasság, amely nem hasonlítható a többi együttélési vagy kapcsolati for-
mához, mert a másikkal szembeni végleges elköteleződés vállalásán
alapul.

Különösen hálásak vagyunk tehát a sok házaspárnak és szülőnek,
akik ilyen körülmények között minden nap tanúságot tesznek a házas-
ság és a család evangéliumáról, és saját életükkel hirdetik, hogy a csa-
lád és a házasság evangélium, vagyis teljes élet, amit érdemes élni. Ezek
azok a családok, akik segíteni szeretnének gyermekeiknek, hogy tisztá-
zni tudják hivatásukat, és szeretnék végigkísérni őket a házasságra
való felkészülésben. Az ő példájukból kiindulva, velük együtt szeret-
nének megfelelő válaszokat találni ezekre a sürgető problémákra, hogy
segítsük a fiatalokat hivatásuk elfogadásában. Ezt a munkát remény-
séggel telve végezzük, abban a meggyőződésben, hogy a legfiatalab-
baknak olyan utat mutatunk, amely megfelel legmélyebb vágyaiknak.
Arról van tehát szó, hogy segítünk nekik felfedezni, amit ők maguk is
keresnek, habár ezt gyakran nem is veszik észre.

3. Az egyház útján járva

Tudatában vagyunk annak, hogy az utóbbi évtizedekben a szeretetre
való nevelésre fordított figyelem új, termékeny lendületet kapott. Kitá-
gult a kérdés látóhatára és nem egy helyen sajátos jegyespasztoráció
jött létre, a jegyesség különböző időszakaira, hogy az érintettek számá-
ra a kegyelem eseményévé válhasson. Már *Az olasz egyház családpsz-
torációs direktórium*a is így buzdított: „A házasság előtti pasztoráció
minden megjelenési formájában a családpsztoráció legsürgetőbb, leg-
fontosabb és legkényesebb fejezetei közé tartozik. Ez a pasztoráció egy

történelmi fordulat előtt áll: a valósággal való pontos és világos szembeállításra van szükség.”² A keresztény családok és az összes pasztorációt végző szervezet részt kell, hogy vegyen a házasságra való felkészítésben és az esküvő megünneplésében. E lépések megtételekor, azok, akik a családalapítás mellett döntenek, nem szabad, hogy egyedül érezzék magukat: a házasságkötésük nem magánügy, hanem érinti az egész egyházi közösséget. Új családi életük minden mozzanatát végig kell, hogy kísérje a keresztény közösség szolgálatkész szeretete, amely nem válhat közömbössé a nehéz helyzetekben, a házasság esetleges válságaiban, az örömteli és szomorú eseményekkor, mint amilyenek a gyermekek születése és a szeretett személyek elvesztése.

E célból szorgalmazni és bátorítani kell a családi és az ifjúsági pasztoráció közötti párbeszédet, valamint az együttműködést a hitoktatással, a hivatásgondozással, az iskolai, szociális és szabad idős pasztorációval, minden olyan egyházi tevékenységgel, amely az emberi személy fejlődése érdekében végez evangelizációt. Valóban igaznak tűnik az, ahogyan a *Familiaris consortio* apostoli buzdítás prófétai módon kifejtette: „A házassági előkészítésnek folyamatosnak és fokozatosnak kell lennie. Három alapvető szakaszban kell történnie: távoli, közelebbi és közvetlen.”³ Ma nyilvánvalónak tűnik, hogy egy mégoly gondosan is végzett, de rögtönzött felkészítés azt a veszélyt hordozza, hogy nem biztosít szilárd alapot a házas- és családi élethez, ahhoz, hogy a fiatalokat elvezesse a szeretetre, amellyel „Krisztus is szeretete az Egyházat, és feláldozta magát érte” (vö. Ef 5,25).

4. A családépítés megújítja a társadalmat

A keresztény közösség család iránti elkötelezettsége az egész társadalomra nagy hatással van, amelynek alapvető sejtje maga a család. „A család az a hely, ahol megélhető a közösség, amelyre egyre nagyobb szükség van individualista társadalmunkban. Itt növekedhet a szeretet folytonos áradásában a személyek közötti hiteles közösség, amely az emberi tapasztalat alapvető dimenziója, és amely a családban találja

² CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia, 25 luglio 1993, n. 40. (magyarul: *A családok lelki gondozása*, Studia Theologica Budapestinensia, Vol. 11. Subsidia 3. Márton Áron Kiadó Bp. 1994.)

³ II. János PÁL, *Familiaris consortio* apostoli buzdítás (1981. november 22.), 66.

meg azt a kitüntetett helyet, ahol megmutatkozhat.”⁴ A család az elsődleges, természetes társadalmi közeg, és „fontosságában és értékében megelőzi azokat a feladatokat, amelyeket az állam és a társadalom végez.”⁵ Emiatt a család nem élhet magába zárkózva, hanem nyitnia kell a szolidaritás felé, és a társadalomban valódi elkötelezettséget kell vállalnia. A családnak ezt a hivatását az tudja a legteljesebben megélni, aki megérti, hogy a családot Krisztus szeretete tartja fenn. Ezt a meggyőződést kell erősíteni a házasság felé tartó fiatalokban, annak érdekében, hogy ők is részesei lehessenek a társadalom megújulásának. A család létrehozása így a civil társadalom számára az igazság, az igazságosság és a szolidaritás⁶ hordozójává válik, főleg a gyermekvállaláson és gyermeknevelésen keresztül. Ezért a család, a társadalom élő sejtjeként és termékeny erőforrásaként hozzájárul ahhoz, hogy e társadalom tagjai, az egyes személyek és közösségek egyaránt növekedjenek emberiségben. A családi közösség ezzel megújítja a társadalom szemléletét; hiteles forrásként táplálja a társadalmi összetartozást.

II. SZERETET ÉS SZERELEM

5. A boldogság ígérete

Redemptor hominis című enciklikájában Boldog II. János Pál arra tanít, hogy „Az ember képtelen szeretet nélkül élni. Magára marad, értelmetlenné válik önmaga számára, értelmét veszíti az élete, ha szeretetet nem kap, szeretetet nem talál, nem vehet benne részt és nem teheti a szeretetet magáévá.”⁷ Az élet és a szeretet e teljességére vágnak a fiatalok, amikor a bennük levő szeretet arra sarkallja őket, hogy keressék a kapcsolatot a másik emberrel. Ez az ösztönös erő arra szólítja őket, hogy kilépjenek önmagukból, és belépjenek egy kölcsönös kapcsolatba. A szerelmi kapcsolat kiindulási pontja a másik iránti vonzalom, a minden emberben meglévő mély vágy a találkozás iránt, a magány legyőzésének vágya. Válasz arra a mélyen bennünk lévő szükségletre,

⁴ IUSTITIA ET PAX PÁPAI TANÁCS, *Az egyház társadalmi tanításának kompendiuma* (2004. április 2.), 221.

⁵ Uo. 214.

⁶ Vö. II. Vatikáni ZSINAT, *Gaudium et spes* zsinati konstitúció, 26.

⁷ II. János PÁL, *Redemptor hominis* enciklika (1979. március 4.), 10.

hogy megismerjenek, kiválasszanak és szeressenek, de alkalmat nyújt a változásra és növekedésre is, amely elvezetheti a fiatalat a narcisztikus önimádattól, amely általában a szerelmi kapcsolat első lépéseinél lelhető fel, egészen egy olyan szeretetig, amely a másik iránti önatadásban fejezi ki önmagát.

A szerelem megtapasztalásakor összetalálkozik az „erosz”, vagyis az ösztön tapasztalata, amely az ember fizikai megnyilvánulásaihoz és vágyaihoz kötődik, és az „agapé”, amely az önatadásban megmutatkozó önzetlen szeretet képessége. A szeretetnek ez a két eleme egyesül és kölcsönösen erősíti egymást egy hiteles kapcsolat létrejöttével, amely elvezet a kölcsönös önatadáshoz, mint ahogy XVI. Benedek tanítja első, szeretetről szóló enciklikájában: „Amennyiben az erosz mindenk előtt vágyódó, fölemelő..., annyiban a másikhoz való közeledésben egyre kevésbé törődik önmagával, egyre inkább a másik boldogságát akarja, egyre inkább gondoskodni akar róla, ajándékozni akarja önmagát, és érte akar élni.”⁸ A párkapcsolatban törekedni kell rá, hogy az erosz és az agapé fokozatosan közeledjen, mivel a szeretet a jegyeseknél és házasoknál éppen e kettő harmonikus egyesülésének eredményeként jön létre. Valóban, a szerelem, és az azt kísérő érzelmek pozitív tényezők, amelyeket ápolni és erősíteni kell, de ugyanakkor törekény és finom mozzanatai is két ember kapcsolatának. A párkapcsolat fejlődésének útján a fiataloknak úgy kell beteljesíteniük a szerelmet, hogy ez az út az érzelmeik segítségével elvezesse őket a szeretetből fakadó hiteles döntésig, melynek során fokozatosan előtérbe kerül a másik iránti figyelmesség, a kölcsönös tisztelet, a másik boldogságának keresése, a maguké mellett. Ennek a fejlődésnek az eredménye a szeretett személylyel való igazi találkozáshoz kell, hogy vezessen, vágyainak és elvárásainak, örömeinek és szenvedéseinek, terveinek és reményeinek önzetlen, hűség felvállalásával.

6. Teljességre törekvő nevelés: a testiség ábécéje

A felnőtté válás a test nagy változásaival jár, amely a születéstől fogva nemileg meghatározott. A serdülőkor előtt állók és a serdülők óhatatlanul meghallják a változásban levő test szavát. Ezzel egy időben kialakul és érlelődik belső világuk, a nőknél eltérő időpontban, mint a férfiaknál, és erőteljes érzelmeket váltanak ki bennük. Ennek felkavaró

⁸ XVI. BENEDEK, *Deus caritas est* enciklika (2005. december 25.), 7.

élményét gyakran csak a kortársaikkal beszélük meg, a médiából és az ellenőrizetlen, végtelen virtuális világból merítve fogalmaikat. A serdülők számára a társadalom több üzenete, és a felnőttek világában elterjedt viselkedési formák olyan forgatókönyvet vázolnak fel, amelyben az igazi szerelem varázsa elhomályosulni látszik. Emiatt a fiatalok szembekerülnek a veszéllyel, hogy idealizálják az érzelmeket, a másikkal való kapcsolatot, s ezáltal abszolutizálják ezt a még éretlen tapasztalatot, és így a párkapcsolatot az érzelmeik szintjére szűkítik le. Ezért segíteni kell őket abban, hogy valóban felfogják az értékét ennek a tapasztalatnak, amelyben az első lépéseket teszik: a szeretetet megtanulni művészet, és ez türelmet és áldozatot követel, és amelyhez bölcs vezetőkre van szükség.

Ha nem akarjuk, hogy a fiatalok kétes forrásokra hagyatkozva tájékozódjanak, türelemmel kell elfogadnunk élénk tudásvágyukat. A szülőknek és nevelőknek szorosan együtt kell működniük, és nyíltan, egyenesen, mindenre kiterjedően kell a testiségre és a szexualitásra nevelni őket, kerülve a téma áthárítását egymásra, ami kockázatos. A személyt a maga teljességében, szexuális és érzelmi fejlődésében kell bemutatni, nem leszűkítő módon. A média ellentmondásos érzelmi hatásaitól bombázva, a fiatalok nehezen tudják összekapcsolni az átélt dolgokat az érzelmeikkel. Ebben az időszakban meghatározóvá válik a szülők szerepe: más, a nevelésben közreműködő személyekkel együtt segítséget kell nyújtaniuk a fiataloknak, hogy a kapcsolatukat ne felületesen, ösztönösen éljék meg. Ahhoz, hogy találkozzunk és párbeszédet folytassunk a fiatalok világával, arra van szükség, hogy ne térjünk el a kiindulási ponttól: a test változásban van, s ezzel egyidejűleg értik meg két ember szerelmének szépségét és nagyszerűségét.

7. Az üzenetek tengerében

Amint korábban rámutattunk, az, ahogyan a fiatalok ma a szerelem tapasztalatával szembesülnek, erősen függ a kulturális és társadalmi környezettől, amelyben élnek. Gyakran a test, különösen a nőé, tárgyként, vagy egyszerű örömforrásként jelenik meg, ami megnehezíti értékének és szépségének megértését, amelyet paradox módon tönkretesz a pornográfia és a test eszközként való felhasználása. Ezekhez a körülményekhez hozzáadódnak a társadalmak életének bizonytalansági tényezői: a gazdasági válság, amely leszűkíti az anyagi javak elérhetőségét, és megingatja a jövőbe vetett bizalmat; a munkával kapcsolatos nehéz-

ségek, amelyek aggasztó módon ellehetetlenítik a pár életének tervezhetőségét a családalapítás szempontjából; a lakáshoz jutás egyre nehezebbé válása, hacsak a fiatalok családjai nem tudják őket ebben támogatni. Így a jövő gyakran kilátástalannak, megoldhatatlannak látszik, és a fiatalok bizonytalanok benne, mi vár rájuk. A szerelem ideiglenes és felületes oldala felülkerekedik a tervezés szándékán. Ez megerősíti azt a tendenciát, hogy befelé forduló párkapcsolatok alakuljanak ki, amelyekben elsősorban érzelmi-érzéki szinten keresnek meleg kapcsolatot, ám nem kapcsolódik hozzá a jövőre vonatkozó elköteleződés.

8. A szemérem és a tisztaság: egy értékes adomány megőrzése

A serdülőknek, akiket a kommunikáció, a divat, az előttük levő életminták erősen erotikus általános környezete vesz körül, olyan nevelésre van szükségük, amelynek során egészséges kritikai érzéket sajátíthatnak el. E célból a keresztény közösségnek megfelelő ellenanyagokat kell előállítania a terjedő fogyasztói szemlélet, a szemérmertlenség, a közönségesség, a felszínesség ellen, amelyek megfertőzik a szeretetet és a házastársi életet. Ennek érdekében különösen fontosak a serdülők, és főként „a fiatalok számára a megosztás tapasztalatai a plébániai csoportokban, az egyesületekben, a mozgalmakban, az önkéntes munkában, a szociális területen végzett munkában és a missziós területeken. Ezekon keresztül önbecsülést nyernek, nemcsak amiatt, amit tesznek, de főleg amiatt, akiké válnak. Gyakran ezek a tapasztalatok döntőnek bizonyulnak a saját hivatásuk felfedezéséhez, hogy bátorsággal és bizalommal adhassanak választ a keresztény lét sürgető hívásaira: a házasságra és a családra, a papságra, a megszentelt élet különféle formáira, az „ad gentes” misszióra, egy szakmában, a kulturális életben és a politikában való elköteleződésre.”⁹

A szeretetre való érettség eléréséhez szükséges két legfontosabb érték a szemérmesség és a tisztaság, melynek elsajátítását a keresztény közösségen belüli élet kell, hogy elősegítse. A szemérmesség visszavezet a személy legbensőbb és legértékesebb részéhez, és segít megérteni,

⁹ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Educare alla vita buona del Vangelo. Orientamenti pastorali dell’Episcopato italiano per il decennio 2010–2020 (OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, *A jó evangéliumi életre való nevelés*, Az Olasz Püspöki Konferencia lelkipásztori irányelvei a 2010–2020-as évtizedre) 2010. október 4., 32.

hogy a szexualitás nem csak az öröm keresését jelenti, hanem egy személyt, a maga egyediségében és méltóságában. Az ember a végtelenre nyitott lényként születik, női vagy férfi testben, amelyben megmutatkozik teremtettsége és törekenysége; ezért az értékére vigyázni kell, mint az Isten által teremtett emberi lélek képmására. Ugyanakkor támogatni kell, már az első élet évektől kezdve, a szexuális különbözőség felfedezését és elfogadását, amely a női és férfi lét egymást kiegészítő voltának szépségét jelenti. A szemérmesség megőrzi és megóvja a személy mély és bensőséges értékeit; nem leszűkíti a szexualitást, hanem éppen védelmezi azt és elvezeti a teljes és hitelesen emberi szeretethez. Ennek eléréséhez, már a gyermekkortól a szemérmességre kell nevelni az emberi személyt: a valódi felszabadító erő abban van, hogy elfogadjuk törekenységünket, és azt, hogy ezt a nyilvánvaló törekenységet jól meg kell őriznünk, mint egy értékes igazgyöngy burkát, ahogy a találó bibliai képben látjuk (vö. Mt 13,46). Ennek fényében érthetővé válik „a tisztaság erkölcsi és pedagógiai jelentése”¹⁰, aminek köszönhetően a nemiség a vágyott legmagasabb értékek szolgálatára hivatott, és ezáltal lesz „a hiteles emberi szeretet eszköze, amely különféle módokon mutatkozik meg a maga teljességében, a házasság vagy a szüzesség hivatásában.”¹¹

9. Beleszeretni a másik emberbe, találkozni az Istennel

A szerelem időszaka arra szólítja a párt, hogy egyre jobban felismerje és felfedezze az Isten szeretetét, amelynek egyes elemei megtalálhatóak az emberi szeretetben is, annak ősforrásaként. Valóban vannak jelek, amelyek elvezetnek egy olyan szeretet jelenlétének a megtapasztalásához, amely felülmúlja és meghaladja egy egyszerű kapcsolat megélését. Az első ilyen tényező, hogy felismerjük a szeretet tapasztalatának korlátait és végtelenségét. Korlátozott volta abból a tényből adódik, hogy semmilyen tapasztalat vagy érzés nem elégíti ki az emberi szívet, amely mindig valami nagyobbat keres és többre vágyik, ami végérvényesen csak Istenben található meg. Ez, mindenekelőtt a szerelem megtapasztalásakor, a korlátokkal együtt az abszolút valóság meg-

¹⁰ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Matrimonio e famiglia oggi in Italia. Documento pastorale dell'Episcopato italiano* (OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, *Házasság és család a mai Olaszországban. Az Olasz Püspöki Konferencia lelkipásztori dokumentuma*) 1969. november 15., 18.

¹¹ Uo.

tapasztalásához is elvezet. Az is tény, hogy minden szerelemben ott él a vágy, hogy „örökké” tartson, erre épül a kapcsolat, mintha a jelen pillanat a végtelenbe vinne. A szerelemben tehát a teljesség tapasztalata elérhető át, amely elvezet oda, hogy „elveszünk” a másikban, és a teljes önátadásban újból megtaláljuk magunkat a másik emberben (vö. Jn 12,25). Isten ilyen módon mutatkozik meg a férfi és nő közötti emberi szeretetben, így közli önmagát a házasság szentsége felé vezető úton.¹² A szerelem első szikrájától kezdve a fiú és a lány elindul egyéni belső útján, kettejük közös útján, és az egyházhoz tartozás útján járva, hogy befogadják és megélik Isten jelenlétét.

A szerelem megtapasztalása és az, ahogyan a társak a különböző életszakaszok alatt megtanulják egymást komolyan és visszavonhatatlanul szeretni, olyan nagy horderejű és felkavaró dolgok, amelyekben keresztül felsejlik magának az Istennek a szeretete. A *Deus Caritas est* éppen erre tanít minket: az emberi szeretet nincs különválasztva az isteni szeretettől. Ellenkezőleg, ahogy János apostol hirdeti, „Isten a szeretet” (1Jn 4,8), és aki megtapasztalja a szeretetet, az Istent tapasztalja meg, aki a szeretet legfőbb forrása, és az, akitől a szeretet erejét nyerjük. Tehát, mialatt végigkísérjük a fiatalokat a szeretet egyes szakaszain, tudatában vagyunk annak, hogy ez az út szorosan kapcsolódik a hithez, segít nekik befogadni Jézus evangéliumát, amely Isten szeretetének teljes kinyilatkoztatása.

III. A HÁZASSÁGHOZ ÉS A CSALÁDHOZ VEZETŐ ÚT

10. A szülők nevelő szerepe

A szerelem tapasztalatának megértését és megérlelődését segítő fontos küldetés elsősorban a szülők feladata, és azoké a személyeké, akik osztoznak velük a nevelés feladatában, illetve a hit útján elkísérik a fiatalokat. A szülők és nevelők, hívő szakemberek segítségével biztosítanak időt arra, hogy válaszoljanak a fiatalok sexualitással kapcsolatos sürgető kérdéseire, azzal a bölcsességgel, amely a kérdéseken és a kíváncsiságon túl képes apránként feltárni számukra a szeretet hivatásának szépségeit. Ezek a beszélgetések annál nagyobb hatást érnek el, minél

¹² Vö. uo., 7.

inkább sikerül jól felépíteni és megszervezni a szerelemre és szexualitásra felkészítő találkozásokat a hitoktatás rendes keretén belül. Kiemelkedően fontos a gyermekek és serdülők korosztályában olyan lelkipásztori munkatársak segítségét igénybe venni, akik kommunikációs szakemberként együttműködnek a média képi világának és nyelvének oktatásában. A fiatalok folyamatosan kapcsolatban vannak a zenével, rádióval, tévével, belemerülnek a web-be: nem hagyhatjuk magukra őket ebben a környezetben, hanem velük kell tartanunk, hogy kritikusan és intelligens módon tudják ezeket megközelíteni. A katekézisbe és a felkészítő csoportokba sikerrel be lehet vonni jegyeseket és házaspárokat, hogy tanúságot tegyenek a szeretettel kapcsolatos tapasztalataikról. A megszentelt személyek és azok, akik e cél felé igyekeznek, ne féljenek magukról mesélni: a serdülők meglepő érdeklődésével és megértésével fognak szembesülni.

11. A megszentelt élet és a karizmák értékes segítése

Bár tudatában vagyunk korunk hivatásokat sújtó mély válságának, szeretnénk szorgalmazni a megszentelt élet intézményeinek megújuló jelenlétét a felkészítésben, hogy a lelkipásztorokkal és a házaspárokkal együtt végigkísérjék a szeretet mind érettebbé válásának szakaszait a gyermekeknél és a fiataloknál. Régen a házaspárok sok nemzedéke kapott értékes segítséget a neveléshez a szerzetesi élet termékeny karizmáin keresztül. Korunkban, amikor a nevelés válsága komoly kihívást jelent, még fontosabb a megszentelt élet karizmáiban rejlő életerő, különösen a szerzetesnőké: a növekedés rendkívüli lehetőségét adhatja a jegyések, a házások és az egész keresztény közösség számára. Ez segíthet megérteni a hitvesi szeretet helyét azon a szereteten belül, amelyre a keresztségben kaptunk meghívást, és amelyet a szerzetesek a hitvesi szeretettől eltérő, azt kiegészítő módon élnek meg. A házasság hivatása és a cölibátus, a szüzesség hivatása közötti kölcsönös egymásra utalás valóban még teljesebben rávilágíthat a házasság végső értelmére, ami az önátadásban, az Istennel való közösségben megélt életet jelenti.

12. Fokozatos és folyamatos út

Miután a házasságra való felkészülés hivatásbeli döntés, amely egy fokozatos és folyamatos út bejárása során születhet meg¹³, a keresztény

¹³ Vö. *Familiaris consortio*, 66.

közösségnek olyan felkészülési módokat kell felajánlania a pár és az egyes személyek részére, amelyek megfelelnek szeretetük, kapcsolataik, és lelki fejlődésük különböző időszakainak. A jegyesség ideje, amelyet a keresztény közösség még nem használ ki eléggé, olyan értékes időszak, amelyben a fiatalok érzékenyebbé válnak azokra a kérdésekre, amelyek a szabadságukat érintik. Ezért sürgető feladat, hogy segítsünk nekik, hogy dönteni tudjanak egy olyan szövetség mellett, amely az egymásba vetett bizalomra épül, és ezáltal megszülessen (vagy legalábbis formálódjon) bennük a válasz arra a kérdésre, hogy miért kössenek házasságot, és miért a templomban. A házasságra készülő párnál a szabadságra és egymás tiszteletére épülő hiteles kapcsolatot abból a meggyőződésből fakad, hogy a szeretet felelősséggel jár: szeretni annyit jelent, mint a másik valódi javát kívánni, képessé válni a kölcsönös önátadásra, és a családi élet biztonságában életet adni a gyermekeknek, akik az ajándék ajándékai.¹⁴ A felkészülés során a párok kapcsolatán kívül fontos szempont a közösség megtapasztalása, hogy ezáltal erősödjön annak tudata, hogy a „mi” csak a társadalmi és egyházi közeghez kapcsolódva válhat tartóssá.

13. Az út szakaszai

A fiatal szerelmesek felkészítésének útján követendő célok három nagy területen fogalmazódnak meg: identitás, kölcsönösség, és tervezettség. Ezt a három területet egységben kell szemlélni, akár az egyén életében, akár a párok kapcsolatában, vagy a csoportban.

– *Identitás*: ez a szempont a személy összes képességének együttes szemléletét emeli ki, vagyis azt, hogy a testiség-szexualitás a női és a férfi lét része, a kommunikáció és kapcsolatteremtés lehetősége, a szerelem nyelve, közösség és termékenység. Identitásunkat azáltal nyerjük el, hogy ha az időre úgy tekintünk, mint a személyes élet illetve a párok kapcsolat tervére, hogy a személyes történetből kiindulva el lehessen jutni a közös történetig. Fontos, hogy megmutassuk a várakozás és a kölcsönös tisztelet szépségét, és hogy segítsük a párokban az intelligencia, a szeretet és az akarat közti harmónia létrejöttét.

– *Kölcsönösség*: a kölcsönösség az önrendelkezés és a függés közötti dinamikus egyensúly gyümölcse. A fiataloknak szükségük van arra, hogy legyen alkalmuk az önbecsülésük és az egymás iránti tiszteletük

¹⁴ Vö. II. János PÁL, *Gratissimam sane*, Levél a családokhoz, 1994. február 2.

növelésére, hogy megtanulják magukat igaz módon látni és a másokra, mint erőforrásokra tekinteni. A vita és a párbeszéd képessége szükséges számukra annak felfedezéséhez, hogy a kapcsolat személyes és közös életük forrása, nélkülözhetetlen eleme az együttélésnek és a közjónak. „A nevelés szerkezetileg a nemzedékek közötti kapcsolatokhoz kötődik, főleg a családon belül, de a társadalmi kapcsolatokban is. A nevelés területén megtapasztalt nehézségek többsége arra a tényre vezethető vissza, hogy a különböző nemzedékek más-más világban élnek. A párbeszéd megkívánja ezzel szemben a jelenlétet egymás életében és az egymásra szánt időt.”¹⁵ A teljességben való növekedéshez tehát a szülők és az idősebb nemzedék hathatós segítsége szükséges.

– *Tervezettség*: ez a célkitűzés azt a meggyőződést kívánja erősíteni, hogy szükség van egy élettervre az egyén és a kialakuló pár számára. A fiatalok, akik ráébrednek a szerelemre, gyakran nem rendelkeznek ténylegesen ilyen tervvel, amely reményt adna és megnyitná a látóhatárt a szerelmük előtt. Megvan annak kockázata, hogy csak a jelen morszáit éljük anélkül, hogy a kapcsolatuk beteljesedne. Szép és felszabadító érzés annak tudatára ébredni, hogy saját létezésünk ajándék, amelyet azért kaptunk, hogy a házasság hivatásában továbbadjuk, Krisztus nyomában járva, aki jegyeséért, az Egyházért ajánlja fel magát.

14. A szeretet műhelyében

A fiatal szerelmesek felkészítése az ifjúsági és családpasztoráció, a plébániák és egyesületek figyelmének középpontjában áll. A felkészítő tanfolyamok kialakításánál fontos, hogy *csapatként dolgozva*, a személy valamennyi aspektusára figyelmet fordítsanak. Személyre szabott módszerekkel, és a megfelelő nyelvezet használatával kell megismertetni őket szeretetük forrásával, és a hit szépségével. Minden ember hivatása ajándék és gazdagság a többiek számára, tanúságtétel az egyháztól. Ezért fontos a kölcsönös elfogadás és meghallgatás légköre, az egyes emberek hozzájárulásának megbecsülése. A fiatalok nevelőinek *csapata* különös gondot kell, hogy fordítson arra, hogy közösek és egységesek legyenek a célok, és felkeltsék bennük a vágyat Isten ígéjének

¹⁵ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Educare alla vita buona del Vangelo. Orientamenti pastorali dell’Episcopato italiano per il decennio 2010–2020 (OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA, *A jó evangéliumi életre való nevelés*, Az Olasz Püspöki Konferencia lelkipásztori irányelvei a 2010–2020-as évtizedre) 2010. október 4., 12.

megismerésére. A bejárando út különlegessége sajátos felkészülést követel meg a közreműködő nevelőktől, mély érzékenységet a fiatalok világának vágyai és nehézségei iránt, valamint az együttműködésre való készséget a többi nevelési intézménnyel.

15. Egy fontos állomás

Egy keresztény család létrejöttének folyamatában meghatározó a „házasság szentségére való azonnali és sajátos felkészülés”¹⁶ hossza és minősége, amely megköveteli a keresztény közösség elkötelezettségét és felelősségvállalását. Nélkülözhetetlen a hitbeli képzés, amely által a jegyesek felkészülten jutnak el a házassághoz, kellő tudatában lesznek a misztériumnak, amelyet ünnepelnek és azoknak a kötelezettségeknek, amelyek ebből fakadnak. A házasságra való felkészülés menetére időben kell javaslatot tenni, lehetőleg már egy évvel az esküvő előtt,¹⁷ úgy, hogy teljes mértékben ki lehessen aknázni a pasztoráció lehetőségét. Ha sok időt hagyunk rá, arra is szolgálhat, hogy a fiatalok felmérhessék többé-kevésbé tudatosan tervezett jövőjük megalapozottságát. A jegyesoktatás ideje alatt nagy figyelmet kell fordítani egyrészt a közvetítendő üzenet tartalmára, másrészt a jegyesek felkészítésének módszereire, amely általában közösségi formában zajlik. A *csapat*, amely papokból, házaspárokból és lehetőség szerint szerzetesekből is áll, igénybe veheti keresztény szellemiségű tanácsadó szolgálat segítségét, vagy szakértők támogatását, amennyiben ők is egyetértenek a felkészítés menetével. Már maga a *csapat* összetétele is képviseli az egyház valóságát és misztiós arcát.

16. Közeledik az esküvő

A jegyesek házasságra való felkészítése során, az esküvő időpontjának kitűzésekor már nem lehet elvárás az, hogy a családi élettel és a keresztény házassággal kapcsolatos összes témát kimerítően elemezzék. Fontos viszont megfelelő áttekintést adni a párkapcsolatot érintő alapvető kérdésekről, a keresztény házasságról, és a keresztény családok életét meghatározó döntésekről. Fel kell kelteni a fiatalok érdeklődését és kedvét az elmélyülésre ebben a témakörben, hogy a házasulandók érez-

¹⁶ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia, 25 luglio 1993, n. 50. (magyarul: *A családok lelki gondozása*, Studia Theologica Budapestinensia, Vol. 11. Subsidia 3. Márton Áron Kiadó Bp. 1994.)

¹⁷ Vö. uo., 61.

zék, annak lehetősége, hogy szeretetük egységét az isteni hivatás fényében éljék meg, tervezett családi és házasi életüknek teljességét és szépséget kölcsönöz.

„A javasolt tartalmak, a jegyesek által megélt emberi valóságból kiindulva, amelyet az evangélium kinyilatkoztatása magyaráz és világít meg, tegyék lehetővé a jegyesek számára, hogy eljussanak a házasság keresztény misztériumának megismeréséhez és megéléséhez.”¹⁸ Néhány tematika elsősorban a humán tudományok területét érinti, mások a család és a házasság szellemi-teológiai vonatkozásait tekintik át. Az emberi és a szellemi dimenzióknak együtt kell megjelenennie, hogy ezáltal érvényesüljön a megtestesülés logikája: egy emberileg teljes történet, amelyen átvilágít a Szentlélek jelenléte és útmutatása. Azoknak a tematikáknak, amelyek nem hiányozhatnak az egyházban és Krisztusban házasiódni kívánó jegyesek oktatásából, van néhány alapvető hivatkozási pontul szolgáló forrása:

– az Isten ígéje, különösen a nászmisékhez összeállított, nemrég kibővített olvasmányok, amelyek kijelölik a hitbéli fejlődés útját a házasiólandók számára, és amelyek igehirdetési szempontból gyümölcsözően használhatóak.

– a *Házasság szertartása*, egy hosszú út gyümölcse, amelynek során az olasz egyház még közelebb tudott kerülni a mai házaspárokhoz.

– az egyház tanítóhivatala, amelyet a következő dokumentumok foglalnak össze: *Evangelizáció és a házasság szentsége* (1975. június 20.), *Az olasz egyház családpassztorációs direktórium*a (1993. július 25.), és a passztorációs segédanyag, az *Ünnepelni a szeretet „nagy misztériumát”*. *Útmutatások a házasság új szertartásának passztorációs értékeléséhez* (2006. február 14.).

17. A hivatáshoz hűnek maradni: egy emberileg érett kapcsolat

Nem véletlenszerűen köt valaki házasságot templomban, hanem válasszként Isten részéről az egyénnek, vagy a párnak való hívására, hogy a szeretetet a szentséghez vezető útként, és a társadalom közös javának szolgálataként élje meg. Bár a szerelem első időszakában meghatározó az érzések és a kölcsönös vonzalom ereje, a keresztény házasság szemzőgéből elsősorban arra az elhivatottságra kell helyezni a hangsúlyt, amely a másikat teljes, egyszerre gazdag és szegény valójában el tudja

¹⁸ Uo., 58.

fogadni, és a döntéseket a hitvesi szeretet síkjára kell helyezni, amely túl tud lépni az érzések elkerülhetetlen gyengeségén: a szerelemtől el tud jutni a szeretethez, az érzelmektől a szentségekhez.

Fel kell fognunk a házastársi hivatás mélyebb értelmét, amely egy nem tervezett és előre nem látható eseményeket is magában foglaló történet megélésére szól. E meghívás elfogadása a házások lelki útjának része, amely által mély közösséget alkothatnak azzal, aki elhívta Ábrahámot, hogy elhagyja a jelen biztonságát, és nekivágjon egy ismeretlen útnak: „Vonulj ki földedről, rokonságod köréből és atyád házából arra a földre, amelyet majd mutatok neked... Megáldalak... s te magad is áldás leszel” (Ter 12,1–2).

A házasság szentségének „alapanyaga” a személy, és a házasulandók közötti kellően érett kapcsolat, amelyet egymás személyiségének és történetének tisztelete jellemez, az, hogy a felek készek elfogadni a különbözőségüket, és azt gazdagságnak tekinteni, a mindennapi élet eseményeiben és meglepetéseiben meglátni a pozitívumot, és áldozatkész felelősséggel továbbadni az életet. A házasfelek közötti új kapcsolatban nem lehet elkülönülve élni, hanem csak a másik felé való nyitottságban: nyitottan az Isten felé, aki megpecsételi azt, és nyitottan a gyermekek befogadására, akik a párkapcsolat gyümölcsei. Habár nem csupán ezzel a céllal köttetik, „a házasság objektív valóságában a gyermekek vállalására és felnevelésére szolgál. A házasság egysége valóban lehetővé teszi, hogy teljesen átéljük az őszinte önátadást, amelynek a gyermekek a gyümölcsei, akik ezáltal ajándékká válnak a szülők, az egész család és a társadalom számára.”¹⁹

18. Isten jó híre az emberi szeretetről

Számolni kell azzal az előítéllettel, amely ma a fiatalok nagy részénél és a közfelfogásban is jelen van, amely szerint az egyház elzárkózó a testiséggel kapcsolatosan, és szigorú az emberi szeretet valóságának megítélésében. A bibliai szövegekből kiindulva, érdemes felvázolni a kinyilatkoztatás radikálisan pozitív szemléletét a hitvesi szeretetről. Ugyanakkor rá kell világítani az emberi szeretet esendő voltára is, amely folyamatosan ki van téve az ember szívében gyökerező bűn csábításának (vö. Ter 4,7). A szeretet képessége és a szexualitás, amelyet Isten azért adott, hogy szeressünk, azt továbbadjuk és örömet szerez-

¹⁹ *Az Egyház társadalmi tanításának kompendiuma*, 218.

zünk, az önzés, az elnyomás és a szenvedés eszközeivé válhatnak. Ezzel összefüggésben, szóba kell hozni elsősorban az eredeti családtól való függetlenség szükségességének kérdését, valamint az egyet nem értés, a viták kezelésének témáját is. A szeretetet minden ember életében olyan tervvel kell felszabadítani és segíteni a növekedésben, amely nyitott a transzcendens felé.

IV. AZ ESKÜVŐ FELÉ KÖZELEDVE

19. A magány veszélyétől az élő testvériségig

A helyi egyház feladata abban áll, hogy a jegyeseket a szentség által fokozatosan a hit megértésére nevelje, és elvezesse őket oda, hogy tudatosan vegyenek részt az esküvő megünneplésében, felismerve a gesztusok és a szövegek értelmét. E cél érdekében a plébániai közösségnek a plébános vezetésével az a feladata, hogy kidolgozza a házassági felkészítés alkalmait és eseményeit, amelyek segítségével a jegyesek fokozatosan eljutnak Krisztus misztériumába, az Egyház és a világ szolgálatára.

A már említett *A házasság szertartása* című dokumentum a közösségnek létfontosságú szerepet tulajdonít, és arra hívja, hogy teljes mértékben vegyen részt a felkészítésben, segítve a jegyeseket abban is, hogy felfedezzék, milyen értéket képvisel szerelmük az egyházi és a világi közösség számára. Szükség van tehát arra, hogy a keresztény közösség felismerje, hogy a jegyesek és a házások milyen értékes erőforrást jelentenek számára. Érdemes lesz tehát megragadni minden alkalmat, hogy a hívők érezzék, hogy be vannak vonva a közösségbe, és ezzel erősítsék a házások jelenlétét a közösségen belül.

Az esküvőre való felkészülés tapasztalata kedvező alkalom a misszióra, amennyiben a pár számára jó alkalmat nyújt arra, hogy újra felfedezzék felnőtt hitüket, miután néhányan hosszú ideig nélkülözték a keresztény hitoktatást. A más párokkal történő közös felkészülés különleges lehetőséget ad arra is, hogy az egyházzal tapasztalatot szerezzenek. Fontos tehát, hogy egy befogadó egyházzal találkozzanak, amely buzgón áll tervezett életük mellé, és kész arra, hogy egy emberileg és lelkileg gazdag szerelmi történetben az esküvőn túl is elkísérje őket.

A plébániai közösség építésekor a lehető legjobban fel kell használni azt a sok lehetőséget, amely a plébániai találkozókra és összejöveteleken adódik. Itt javaslatot teszünk néhány lehetséges konkrét gesztusra, amelyet a helyi egyház és a plébános döntése alapján meg lehet valósítani, hogy a jegyeseket a házasságra való felkészülésük során hivatalosan be lehessen mutatni a liturgikus közösségnek:

- a hívek könyörgésében időnként szerepeltetni egy különleges ima-szándékot;

- örömmel hírül adni, hogy egy új család készül a környékre költözni;

- nyilvánosan megbízást adni azoknak a házaspároknak, akik az év során végigkísérik a jegyeseket a felkészülés útján;

- szeretettel meghívni mindenkit az esküvőkön való részvételle; e célból érdemes legalább néhány alkalommal a vasárnapi szentmise keretében tartani az esküvőt.

20. Találkozás a plébánossal

A felkészülés megkezdése érdekében a jegyeseknek jelentkezniük kell a plébánosnál, aki kikérdezi őket és lefolytatja az úgynevezett házasság előtti vizsgálatot, lehetőség szerint körülbelül egy évvel az esküvő tervezett időpontja előtt. A házasulandók fordulhatnak bármelyikük lak-helye szerint illetékes plébánoshoz, saját választásuk szerint. Ezen az első megbeszélésen a plébános feladata, hogy befogadja a keresztény házasság iránti kérelmet, segítse a párt e döntés okainak tisztázásában, és meghívja őket a plébánia vagy egyházmegye által szervezett jegyesoktatásra. A plébánosnak figyelembe kell vennie a jegyesek eltérő lelki helyzetét, amely gyakran személyre szabott megközelítést igényel, és már ekkor ösztönöznie kell a hit felfedezésének egyéni útjait is azoknak a családoknak a segítségével, akik példát adhatnak a fiatal pároknak.

Ezen a megbeszélésen, vagy több alkalommal, a plébános figyelmet fordít arra, hogy segítse a jegyeseket a szabad és tudatos döntés meghozatalában, amelynek során nem csak eszmei és hitbeli meggyőződésük játszik szerepet. A házasságkötés kapcsán újból rá kell csodálkozniuk ezekre és meg kell erősíteniük e meggyőződéseiket. Ugyanakkor az intellektus és az akarat minden dimenziója is közrejátszik a döntésben, s ezek elfogadásához nagy érettségre van szükség, hogy a házasság szándéka a lehető leghatározottabb és legtudatosabb, és így tökéletesen emberi legyen.

A megbeszélés – nyilvánvalóan – segítséget kell, hogy nyújtson az embernek, hogy őszintén el tudja mondani a saját szempontjait és döntéseit, amelyek a házassághoz vezetnek, hogy szabadon és hiteles módon feltáruljanak a házasságra vonatkozó tervei. Valóban, „a házasságkötés joga – amint ezt XVI. Benedek pápa kiemelte – előfeltétele, hogy a házasulandó felek valóban meg tudják és meg akarják azt ünnepelni, lényegének igazsága szerint, amint ezt az Egyház tanítja. Senki nem követelheti magának a házasságkötés ceremóniáját. A *ius connubii* ugyanis a hiteles házasság megkötésére vonatkozik. Nem a *ius connubii* megtagadása forog tehát fenn ott, ahol nyilvánvalóan hiányoznak a házasság megkötéséhez szükséges képességek, vagy a házasulandók akarata olyan célt tűzne maga elé, amely ellentétben áll a házasságnak a természetes valóságával.”²⁰ Ebben a szakaszban tehát, a lelkipásztoroknak kérielt ítélőképességről kell tanúbizonyságot tenniük az alapos felkészítés során, esetleg érett és bölcs házaspárok közreműködését is igénybe véve.

21. A házasság szertartása

Amennyiben a mérlegelés intenzív időszaka pozitív eredményt hozott, a plébánosnak, vagy az ő egyetértésével az esküvőn segédkező papnak illetve diakónusnak a feladata, hogy tartsanak egy vagy két találkozót a leendő házasokkal, hogy felkészítsék őket az esküvő liturgikus megünneplésére. Ekkor kell a jegyesek számára bemutatni és elmagyarázni – figyelembe véve a különféle helyzeteket, amelyek a hit terén adódhatnak – az esküvői liturgia szépségét, segítve a szertartás gesztusainak és az egyház imáinak megértését. Fel kell nekik ajánlani, hogy éljenek a szertartáskönyv által felkínált lehetőséggel, és személyessé tegyék a szertartás egyes részeit: kiválaszthatják a bibliai olvasmányokat a *lectionarium* által javasoltak közül; kiválaszthatják az énekeket és imákat; kijelölhetik a megfelelő személyeket, akiket megbíznak a szolgálattal és különféle feladatokkal. Arra is lehet indítani a jegyespárt, hogy működjenek közre, tegyék élővé és átéltté a szertartást, hiszen identitásuk és szerepük lényegéhez tartozik, hogy a szentséget ők szolgáltassák ki egymásnak. Jó, ha segítséget kapnak abban, hogy magukénak érezzék a szempontokat, amelyek a szertartás előkészítését és megünneplését

²⁰ XVI. BENEDEK, *Beszéd a Rota Romana előtt*, 2011. január 22.

érintik, az erre a célra a különböző egyházmegyéekben meghatározott konkrét útmutatásokat is figyelembe véve.

A *házasság szertartása* című dokumentum ebben a különleges időszakban gazdag és értékes eszköz teológiai szempontból és az emberi tudást illetően is. Maguk a házasulandók arra kaptak meghívást, hogy már keresztségük házastársi dimenziójának megélésében felfedezzék ezt a megdöbbentő mélységet.

„Az olasz lelkipásztori gyakorlat során egyre gyakrabban adódik az a helyzet a jegyespároknál, hogy bár nem rendelkeznek érett keresztény szemlélettel, és nem tartoznak egészen az egyházhoz, a házasság vallásos megünneplésére vágnak, mivel meg vannak keresztelve és kifejezetten nem utasítják el a hitet.”²¹ A Szertartáskönyv ezekre a helyzetekre lehetővé tette a szentség megünneplését az igeliturgián belül azok számára, akik már jó ideje nem járnak misére. Ilyenkor a szertartás végén egy Bibliát nyújtanak át a házasoknak, mintegy kifejezve a reményt, hogy a házasságon keresztül újra felfedezhetik keresztségük értékét.

A *Szertartáskönyv* újszerűsége tehát a házasulandók keresztségből adódó méltóságának sok szinten történő hangsúlyozásában rejlik, és abban, hogy ennek kapcsán kiemeli annak a keresztény közösségnek a fontosságát, amelyben a szentség megünneplése zajlik. Elő kell mozdítani tehát, hogy válasszanak a szertartás különféle formái közül, éljenek velük, a házasságra való felkészülés kezdetétől fogva mélyüljenek el bennük, és fokozatosan fedezzék fel azokat. A liturgia, és különösképpen a házasságkötés szertartása, a mozdulatokon és szavakon keresztül a megváltás egy eseményét jeleníti meg, megmutatkozik benne mindannak a mély értelme, amit a házasok megélnék és tesznek. A megváltás történetét úgy írja le a Biblia, mint az Isten és népe között létrejövő szeretet történetét, amely Krisztus és az Egyház közötti misztikus házasságban csúcsosodik ki, amennyiben Krisztus teljesen odaadta önmagát jegyeseért, az Egyházáért, és saját testeként tekint rá. A szentségekben, különösen a szentmise bemutatásában és a házasság szentségében, az Úr népe iránti hűségét ünnepeljük, és a házasok részesei lesznek a szeretet ezen erejének. A szertartás így „teremtő igévé” válik, amely által a házasok Krisztus és az Egyház jegyességének ikonjává, szeretetének állandó szentségévé, tevékeny alanyává és részeseivé

²¹ A *házasság szertartása* 7.

lesznek. Ez tehát a házasság nagy valósága és a házasok magasztos hivatása a keresztény közösségen és a társadalmon belül: a házastársi szereteten keresztül képviselni és jelenvalóvá tenni Krisztus szeretetét az emberek iránt, és az Egyház iránta való hűségét.

Az esküvő liturgiája teljes mértékben ki kell, hogy fejezze a házasság egyházi értelmét az örömteli egyszerűséggel megélt ünneplésben, amelybe kívánatos bevonni a házasok egész egyházi közösségét. Ennek érdekében segíteni kell a jegyeseket, hogy megértsék a szertartás szépségét, és teljes átéléssel végezzék szerepüket, mint a szentség kiszolgáltatói, a hívek közösségét pedig el kell vezetni oda, hogy tudatosan vegyenek részt a házasság liturgiájában, alaposan előkészítve minden részletet.

22. A felnőtt hit felfedezése egy befogadó egyházban

Az ünnepre való felkészülés során a mértékletesség hangsúlyozása ma sokkal fontosabb, mint valaha. Az esküvő megünneplése alkalmat adhat annak kifejezésére, hogy „a hit, ... a szeretetben teljeseedik ki” (Gal 5,6), a szegényeknek való adakozás, és a plébániai közösség szükségleteire való odafigyelés gesztusain keresztül. Kívánatos volna, hogy minden plébánia, lekipásztori körzet vagy egyházmegye időről időre szervezzen a rendszeres jegyesoktatáson kívül lelkigyakorlatot, vagy imaalkalmat a leendő házasok részére, az az évben esedékes házasságkötések eloszlásához igazítva, amelyre a jegyesek lehetőleg hívják meg a családjaikat és az esküvői tanúkat is. A házasságra való felkészülés útja azzal ér véget, hogy jelzik az új család érkezését annak a környéknek a plébánosánál, ahol lakni fog, hogy csatlakozni tudjanak az új plébániai közösséghez. Az esküvő helyszínét illetően „az esküvő helye rendszerint az a plébániai közösség, ahová a jegyesek tartoznak, és amelynek életében és missziós tevékenységében részt vesznek.”²² Az esküvő időpontját illetően, emlékezzünk *Az olasz egyház család-pasztorációs direktóriumának* iránymutatásaira: „hogyan hangsúlyozzuk az esküvő egyházi dimenzióját és a teljes plébániai közösséget bevonjuk, érdemes egyes esküvőket a miserend szerinti szentmisék egyikén

²² CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio. Documento pastorale dell'Episcopato italiano (Olasz Püspöki Konferencia, Evangelizáció és a házasság szentsége. Az olasz püspökség lekipásztori dokumentuma)* 1975. június 20., 84.

tartani. Ugyanezen okból általában nem tanácsos vasárnap, a miserend-től eltérő időpontban esküvőket tartani. Szükséges továbbá, hogy minden egyházmegyében meghatározzák az erre vonatkozó kritériumokat és iránymutatást adjanak, amely elősegíti az azonos gyakorlat kialakítását.”²³ Ezek az iránymutatások, amelyek a saját plébánián, vasárnap történő esketésre vonatkoznak, szeretnének változtatni az esküvő magánjellegű felfogásán, amely sajnos nagyon elterjedt.

23. Hitbéli felkészülés: az esküvőhöz közeledve

Már hangsúlyoztuk, mennyire fontos, hogy a házasságra való felkészülésre ne közvetlenül az esküvő előtti utolsó hónapokban kerüljön sor, hanem legalább egy évvel korábban. Így nagyobb hatással lehet a pár tervezett életére, és még az esküvőre vonatkozó döntésük megváltoztatása is lehetővé válik, ha megértik a keresztény házasság lényegét. A találkozások száma annyi legyen, hogy lehetővé váljon a keresztény házasság és párkapcsolat leglényegesebb kérdéseinek megbeszélése. Kiegyensúlyozott és reális tervnek tűnik a felkészítésre körülbelül 12 alkalmat szánni. A keresztény közösség, a házasság előtti felkészítő hitoktatás alanyaként egyben evangelizációs feladatát is ellátja. A házasság szentségéhez vezető hitbéli felkészítéseket ezért nem szabad másra bízni (vö. 26. sz.), mivel az egyház elsődleges feladatai közé tartozik, hogy tagjai jelenlétével és részvételével bemutatja a karizmák sokféleségét, hirdeti az evangéliumot, és felajánlja segítségét a jegyeseknek adott élethelyzetükben. Ez alkalmat ad nekik arra, hogy nem egyszer sok év után újból tapasztalatot szerezzenek az egyházzal, amely örömmel várja és befogadja őket. A házasság szentségéhez vezető hitbéli felkészítés a jegyesek különféle élethelyzeteihez igazodik munkahelyük, a tanulás, a nagyobb mobilitás kapcsán, és ez új, rugalmasabb oktatási módszereket kíván, amelyek azonban nem állhatnak szemben a felkészítés jellegével, és nem nélkülözhetik a keresztény közösség tényleges jelenlétét és tevékeny részvételét.

Egyes témáknak szakértők és hivatásos tanácsadók bevonásával történő feldolgozásakor is szükség van arra, hogy a csoportot a felkészü-

²³ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Direttorio di pastorale familiare per la Chiesa in Italia, 25 luglio 1993, n. 82. (magyarul: *A családok lelki gondozása*, Studia Theologica Budapestinensia, Vol. 11. Subsidia 3. Márton Áron Kiadó Bp. 1994.)

lés során animátorok állandó csoportja kísérje, amely – mint már korábban említettük – egy papból, házaspárokból és szerzetesekből áll, a részt vevő jegyespárok számának megfelelő arányban. Fontos ez az együttműködés a különböző hivatások között: a jegyesek ily módon közvetlenül megtapasztalhatják az egyházat alkotó karizmák és a különféle szolgálatot végzők szívélyes együttműködését és egymást kiégyesítő voltát.

Ami a találkozók vezetésének módszereit illeti, a tapasztalat szerint a legfontosabb az, hogy a párok kapjanak lehetőséget az egymással és a többi párral történő eszmecserére, tényleges élethelyzetekkel kapcsolatban, ugyanakkor kerülendők az előadás jellegű találkozók. Nagyon népszerű, és ezért javasoljuk a kis csoportokban való munkát, amelyet a felkészítésben részt vevő házaspárok koordinálnak és mozgatnak. Lényegében olyan légkört kell teremteni, amelyben a jegyesek érzik, hogy felkészülésük főszereplőivé válnak, miközben mély személyes kapcsolatok jönnek létre. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, néhány feltételnek teljesülnie kell. Az első lépés az, hogy a jegyeseket családias légkörben, szeretettel kell fogadni, el kell őket fogadni olyannak, amilyenek, szeretni kell őket anélkül, hogy megítélnénk őket, és el kell kísérni őket útjuk egy részén, amint az az emmauszi úton történt (vö. Lk 24,13–35): meg kell hallgatni őket, társukul kell szegődni, átélve az érzéseiket és a nehézségeiket, segítve őket abban, hogy felfedezzék az Isten igéjén keresztül az általuk megélt misztérium mélységét és szépségét. A találkozások légköre legyen családias, befogadó, a jegyesek érezzék jól magukat. A párok létszáma minden csoportban igazodjon a rendelkezésre álló animátorok számához, de ahhoz az elváráshoz is, hogy jól megismerhessék egymást, mindenki meghallgatásra találjon, és mindenkinek legyen alkalma hozzászólni.

Kívánatos volna, hogy mindenki, aki a szemináriumban már erre felkészített papok mellett közreműködik a jegyesoktatásban, vagyis a szerzetesek és a kísérő házaspárok maguk is felkészülten végezzék ezt a szolgálatot. Bizonyára jó kezdet, ha eleinte felkészült szakértők mellett dolgoznak, de ez nem elegendő. Szükség van arra, hogy egyházmegyei vagy regionális szinten képzési programok álljanak rendelkezésre, megfelelő segédletekkel, amelyek támogatást jelentenek a tartalmat és a módszereket illetően is. Fontos továbbá, hogy az oktatók megkapják a szükséges támogatás és ösztönzés valamennyi lehetséges formáját a jegyesoktatás feladatának elvégzéséhez. Egy másik, a lelkipásztori

gyakorlatban előforduló jelenség a felkészítés összeállításához felhasznált segédanyagok sokfélesége. Anélkül, hogy hasznosságukat kétségbe vonnánk, a fennálló nagyfokú megosztottság bizonyára nem járul hozzá a jegyesek alapos, teljes körű, kiegyensúlyozott felkészítéséhez.

Habár sokan a jegyesek közül, akik a házasság szentségét kérik, egy ideje eltávolodtak a vallás gyakorlásától és a keresztény közösség életében való aktív részvételtől, nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy vannak fiatalok, akik letisztult vallási meggyőződésből választják a templomi esküvőt, olykor a közösségi életben eltöltött sok év után. Jó, ha számukra egy elmélyültebb, hosszabb és kidolgozottabb felkészülési út lehetőségét kínáljuk fel, azoknak a laikusoknak a közreműködésével, akik saját módszereiket és karizmáikat felkínálva hosszú idő óta hatékonyan együttműködnek az egyházmegyei családpasztorációval. Az ilyen párok közül kerülhetnek ki a jövőben a családpasztoráció munkatársai, és szülehetnek meg a folytonosságot szolgáló kezdeményezések, mint például a család közösségek, amelyek a jegyeseket tovább kísérhetik útjukon házasságkötés után.

24. Az istenkeresőknek szóló felkészülési utak

Amikor egy pár jelentkezik a jegyesoktatás összejöveleire, a lelkipásztornak és munkatársainak megkülönböztetett figyelemmel kell feléjük fordulniuk, hogy megkaphassák azt a segítséget, amit várnak. A közösségi foglalkozáson túl, külön is fogadniuk kell őket, és egyéni beszélgetések alkalmával kell nekik személyes hitbeli felkészítést tartaniuk, figyelmet fordítva a jegyespárra és az egyes személyekre egyaránt. Azt a személyt, aki nem hívőnek, vagy kicsit hívőnek vallja magát, de tiszteli és elfogadja partnere hitét, nem szabad ebben a kezdeti állapotban hagyni: az emberi szeretet vezet el a párbeszédhez, a másik megértéséhez, és hitének elfogadásához. Gyakran a nem hívők teszik fel a lényegbevágó kérdéseket, amelyek az ember misztériumában gyökereznek, és amelyek a hívők számára sem magától értetődőek: alapállásuk, ha mentes az előítéletektől, egy olyan keresés felé indíthatja el őket, amely nemcsak a partnernek, hanem az egész csoportnak is javára válhat. Ezért fontos, hogy a lelkipásztor, vagy az animátorként jelen levő házaspár figyelmet fordítson a párbeszédre, hogy mindenki érezze az elfogadást, és azt, hogy meghallgatják. Ebből kiindulva, a pár mellé szegődve elkezdődhet a pre-evangelizáció útja, majd a valódi evangelizáció, amely a hit újbóli felfedezését világitja meg.

A fejlődés minden hiteles útja sokrétegű az Egyházban: a közösség és a csoport fejlődésének útja, s ugyanakkor a jegyespár és az egyén növekedésének az útja is. Ezek a jellegzetességek egymással összefonódva lesznek nevelő hatásúak és vezetnek el a felnőtt hithez.

Fontos, hogy újra átgondolt, szellemiségében és tartalmában katekumenátus jellegű felkészítéseket tartsunk, amelyek elvezetnek a keresztség hivatásának újbóli felfedezéséhez és a házasság szemszögéből történő tudatosításához. Egy ilyen jellegű felkészítés, a keresztyén közösség életében való részvétellel együtt, segíti a párt abban, hogy érettebbé váljon, újra felfedezze Krisztust, az egyházat, találkozzon az élő Istennel.

Ezeknek az istenkereső testvéreinknek az élettapasztalatát vallásos figyelemmel hallgatva, „előbukkan a válasz: az imádság, az Isten szava, a szentségek, a szolgálat, a várakozás a jövőbeni otthonra, mind olyan konkrét tapasztalat, amelyben találkozni lehet Jézus Krisztus Istenével”²⁴ és szabad, tudatos választ érlelni a házasságra és családi életre szóló hívásra.

Az egyedi esetek számának a keresztyén közösségben való növekedésével, egyre fontosabbá válik a lelkipásztori munkatársak képzése és számuk növelése, akik a papok mellett hivatásukként végzik ezt a szolgálatot kísérőként, nevelőként, mint a házastársi és a keresztyénként megélt családi hivatás szépségéről tanúságot tevők.

25. A házasságon kívül együtt élő személyek felkészítése

Ma sok olyan pár jelentkezik keresztyén házasságkötést, és az erre történő felkészítést kérve, akik már együtt élnek. Ez a helyzet további megfontolást igényel, az egységes és helyes lelkipásztori szemlélet kialakítása érdekében. Egyrésztől minél több időt kell a már együtt élő, a keresztyén házasságkötést kérő pár felkészítésére fordítani, hogy megértsék a szentség valóságát, amelyet kérnek és megerősödjenek a szeretetben, másrésztől nem szabad tehetetlenül beletörődnünk egy olyan je-

²⁴ (Olasz) Hittani, Igehirdetési és Hitoktatási Püspöki Bizottság, *Levél az istenkeresők-höz* (2009. április 12.) III. fejezet. Az ilyen párok és az ilyen párokat magukba foglaló csoportok felkészítésében lehet meríteni az idézett levélből. Hasznosak továbbá az (Olasz) Állandó Püspöki Tanács *Iránymutatások a hit felébresztésére és a keresztyénnyé válás beteljesedése felnőtt korban* című lelkipásztori jegyzetében (2003. június 8.) meglévő javaslatok is.

lenség terjedésébe, amely egyre több embert érint, és akik felé a keresztény közösségnek bölcs lelkipásztori figyelemmel kell fordulnia.

Valóban, mintha a „vágyak bénultsága” zajlana le a szemünk láttára: mintha a nagy vágyak bénultsága akadályozná az életre szóló, valódi terv létrejöttét. Ha van ugyanis a párnak a jövőre szóló terve, aligha az együttélést választják. Olykor a körülmények által kikényszerített döntés vezet ide, amely a nehézségektől való félelemből fakad. Máskor nem valódi döntésről van szó, hanem a találkozások adta megszokásról. Néha a fiatalok a munkahely távolsága miatt választják az együttélést, vagy, mert úgy érzik, nem tudnak többé együtt élni a saját szüleikkel: miközben szenvednek a felnőtté válástól, gyakorlatilag képtelenek arra, hogy megtegyék a döntő lépést a házasság felé. A vágyat tehát legyőzi a félelem. Egyrésztől szeretnének együtt élni azzal, akit szeretnek, másrésztől félnek a végleges lekötöttségtől.

Amint a Szentatyá, XVI. Benedek emlékeztetett rá, „a házasság felbonthatatlansága nemcsak egy állapot, hanem ajándék, amire vágyakozni kell, amit kérni és megélni kell, minden változó emberi helyzeten túl. Ne gondoljátok, hogy az együttélés garanciát jelent a jövőre, ahogy azt sokan gondolják. Ha kihagyjuk az egyes állomásokat, az azt jelenti, hogy felégetjük a szerelmet, mert ennek kifejezéséhez szükség van arra, hogy betartsuk a szükséges időt és a fokozatosságot. Helyet kell adni a kölcsönös szeretetben Krisztusnak, aki képes arra, hogy az emberi szeretetet hűségessé, boldoggá és felbonthatatlanná tegye.”²⁵ Szükségesnek látszik egy olyan közös terv kidolgozása a családi, ifjúsági és hitoktatási pasztoráció bevonásával, amely e jelenség elemzésére szolgál, és segít megtalálni a közös kezdeményezések új formáit.

26. A városházától a templomig

Olykor egyházon kívüli körökben is hirdetnek összejöveteleket és felkészítő tanfolyamokat jegyespároknak vagy együtt élő pároknak, melyeket helyi szervezetek és egyesületek szerveznek, gyakran hívókhöz és egyházi szervezetekhez fordulva segítségért. Ilyen esetben nagy körültekintéssel kell mérlegelni az adott szervezőknek a személyről és a házasságról alkotott felfogását, és bölcs választ kell adni. Vannak továbbá az egyházi kötődésű egyesületek, vagy éppen családpasztorációval foglalkozó egyházmegyei irodák is, amelyek az egyházi berkeken

²⁵ XVI. BENEDEK, *Beszéd az anconai fiatal jegyesekekhez*, 2011. szeptember 11.

kívül hirdetnek konferencia-sorozatokat a házasságra való felkészülés témájában, tájékoztató céllal, hogy ezáltal több embernek tudjanak segítséget nyújtani. Minden elismerést megérdemel a missziós lelkület, amely ezeket a kezdeményezéseket betölti, és pozitív módon kell megítélni ezeknek a témáknak a felkínálását és a létrejövő párbeszédet, de jól szem előtt kell tartani a különbséget ezek, és a szentségi házasságra felkészítő jegyesoktatás között, amit viszont nem pótolhatnak.

Az utóbbi évtizedekben egyre többször vagyunk tanúi annak, hogy sok olyan pár kéri a szentségi házasságot, akik már sokszor több éve polgári házasságban élnek, és már gyermekeik is vannak. A keresztény közösség tapintattal és odafigyeléssel kell, hogy fogadja őket, egy olyan felkészülési utat ajánlva számukra, amely elvezeti őket a hithez és a házastársi kegyelem ajándékához. Valóban, a házasság szentsége új életet teremthet bennük, amelyet már a felkészülés során felfedezhetnek és megélhetnek. Ennek kapcsán adódhatnak olyan helyzetek, amikor egyik vagy mindkét házastárs kéri a bérmálás szentségét. Ez akár további nehézségnek is tűnhetne, ám lehet, hogy erőforrássá válik: miközben a jegyespárt fokozatosan végigkísérjük keresztségének felfedezésében, a Szentlélektől kért ajándékának fényében. Jó, ha a polgári házasságot kötött vagy együtt élő megkeresztelteket arra ösztönözzük a házassági felkészítés során, hogy hitükben tovább lépve, az esküvő után a bérmálkozást is kérjék.²⁶ Ez a növekedés értékes lehetőségét jelentheti a pár és a család számára is.

Felmerülhet az a kérdés is, hogy a polgári házasságból származó gyermekeket szeretnék megkereszteltetni; sőt, néha ez a kérdés megelőzi a házasságkötésre vonatkozó kérelmet, vagy éppen ez teremt alkalmat rá, hogy elindítsa az adott párt a házasság felé. A keresztségre való felkészítésben fontos lehet házaspárok segítsége, mely lehetővé teszi, hogy tapasztalatot szerezzenek a család-egyházról, amelyet a házasság szentségének megünneplése kapcsán létrehoztak. Minden esetben ügyelni

²⁶ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, Decreto generale sul matrimonio canonico, 5 novembre 1990, n. 8. (Olasz Püspöki Konferencia, *Általános dekrétum a kánon szerinti házasságról*, 1990. november 5. „A lelkek pásztorai ..tanúsítsanak nagy lelkipásztori bölcsességet a házasulandók felkészítése során, akik még nem bérmálkoztak, de rendhagyó élettársi kapcsolatban élnek (együtt élnek, vagy polgári házasságot kötöttek). Ebben az esetben, norma szerint, a bérmálás folyamata ne előzze meg a házasságkötés ünnepét.”

kell arra, hogy a gyermekek megkeresztelése ne az esküvői szertartás keretében történjen.

27. Szeretet és házasság az eltérő vallásúak között

Az utóbbi évtizedekben növekedett azoknak a házasságoknak a száma, amelyekben az egyik fél katolikus, és a másik, bár meg lett keresztelve, nem katolikus, vagy nincs is megkeresztelve. Az ilyen helyzet különleges lelkipásztori figyelmet igényel, mind a házasságra való felkészítéskor, mind a családok esküvőt követő kísérése során. Gyakran előfordul, hogy a házasságról, az együttéléstről, a gyermekek neveléséről, a családon belüli kapcsolatokról különböző elképzeléseik vannak a feleknek, ami tisztázást és konstruktív párbeszédet igényel, tiszteletben tartva a jogos különbözőségeket, de nem veszítve szem elől a lényegyet, amely a házasság érvényes és gyümölcsöző megkötéséhez szükséges.

A megfelelő felkészítés érdekében, különbséget kell tenni két megkeresztelt ember házassága, – akik közül az egyik katolikus – és az olyan házasság között, amely egy katolikus és egy nem megkeresztelt ember között jön létre. Egy katolikus és egy megkeresztelt, nem katolikus ember közötti házasság a közös kereszttségben, valamint a kegyelem működésében gyökerezik, amely „az ilyen házasságokban alapot és okot ad a házastársaknak arra, hogy megéljék a lelki és erkölcsi értékekben való közösséget.”²⁷ Ez semmi esetre sem feledteti el a meglévő különbségeket: a jegyesség ideje alatt alkalmasint kisebbnek tűnnek ezek a különbségek, abban a hitben, hogy a pár életében meglévő harmónia és szeretet majd elrendezi ezeket. Lényeges tehát, hogy azok, akik a felkészítést végzik, segítsenek megérteni az esetleges nehézségek jelentőségét, a párbeszéd útján megtalálják a közös megoldásokat, maguk mellett tudva a keresztény közösséget: „az ilyen házasságra való előkészítés folyamán mindent el kell követni annak érdekében, hogy világosan érthető legyen a házasság tulajdonságairól és követelményeiről szóló katolikus tanítás, illetve, hogy a házasulandók biztosítsák, hogy a jövőben ne jelentkezzenek azok az akadályok és ráhatások”²⁸, amelyek akadályozzák a saját hit szabad gyakorlását, a vallási különbségek okozta nehézségek dacára.

²⁷ *Familiaris consortio*, 78.

²⁸ Uo.

Ennek szemszögéből nézve, teljesen érthető a kánoni normatíva²⁹ jelentősége, amely az ilyen jellegű házasságkötéseket a helyi ordinárius engedélyéhez köti (vö. 1124. kánon). Ebből a célból érdemes idejekorán a katolikus fél plébánosával való találkozóra hívni a jegyeseket. Ily módon a kánoni előírások teljesítésére nem úgy tekintenek majd, mint formaságokra, vagy sürgősen elintézendő ügyekre, hanem úgy, mint további segítségre, amely egyénként és jegyespárként is, helyzetük mélyebb megértését szolgálja, hogy mind érettebben tudjanak közös döntéseket hozni. Különös jelentőséggel bír a katolikus fél nyilatkozata, amellyel kijelenti, hogy kész elhárítani minden veszélyt, amely katolikus hitét veszélyeztetné, és megtesz minden tőle telhetőt azért, hogy gyermekei a katolikus egyházban nevelkedjenek; ennek vállalásáról a másik felet tájékoztatnia kell, akinek azzal egyet kell értenie.³⁰ Ebben a vonatkozásban nem szabad elfelejteni, hogy gyakran a nem katolikus felet is hasonló vállalás köti ahhoz a vallásos közösséghez, amelyhez tartozik.

A házasságkötés megünneplésének módjára vonatkozó döntés is különös figyelmet igényel. Valóban, a házasságkötéssel kapcsolatban is meg kell tartani a kánoni formát, *A házasság szertartása* című dokumentumban³¹ előírt iránymutatások alapján, vagyis igeliturgia keretében kell megkötni a házasságot,³² kivéve, ha a körülmények más elbírálást tesznek szükségessé. Ez a feltétel az esküvő érvényességében is közrejátszik, kivéve, ha az egyik házaspár keleti rítusú nem katolikus személy, amikor a kánoni forma szükséges a megengedettséghez (vö.

²⁹ Vö. KERESZTÉNY EGYSÉG ELŐMOZDÍTÁSÁNAK PÁPAI TANÁCSA, *Direktórium az ökumenizmussal kapcsolatos elvek és normák alkalmazásához* (1995. március 25.), 143–160.; *Általános dekrétum a kánon szerinti házasságról*, 47–52. Helyes szem előtt tartanunk azokat a közös dokumentumokat is, amelyeket aláírt az Olasz Püspöki Konferencia, valamint a valdensok, metodisták és baptisták képviselői: Olasz Püspöki Konferencia – Evangéliumi Valdens Egyház, *Közös dokumentum a katolikusok és valdensok illetve metodisták közötti házasságok lelkipásztori irányelveiről*, Róma, 1997. június 16., valamint ennek *Alkalmazási dokumentuma*, Torre Pellice, 2000. augusztus 25.; Olasz Püspöki Konferencia – Olaszország a Baptista Keresztény Egyházainak Szövetsége, *Közös dokumentum a katolikusok és baptisták közötti házasságok lelkipásztori irányelveiről Olaszországban*, Róma, 2009. június 30.

³⁰ Vö. 1125–1126. kánon és az *Általános dekrétum a kánon szerinti házasságról*, 48.

³¹ Vö. 36. sz.

³² Vö. *uo.* 96–146.

1127. kán. 1. §). Különleges és indokolt nehézségek fennforgása esetén a katolikus fél helyi ordináriusának joga van felmentést adni e forma alól³³, elkerülve minden esetben a kettős vallási szertartást vagy a felek beleegyezésének megismétlését (vö. 1127. kán. 3.§).

A pár támogatását és kísérését, amely a házasságkötésre való felkészülés alatt megvalósul, az ezt követő időszakban is folytatni kell: a keresztény közösség támogatásával a katolikus fél megerősítést nyerhet a hitében, és segítséget kaphat ahhoz, hogy hitének gyakorlásában és megértésében pozitív módon megerősödjön, és ezzel a családjá szívében hiteles tanúságtevővé váljon, életén keresztül, és a szeretet által, amellyel társa és gyermekei felé fordul.³⁴

Még nagyobb figyelmet igényel, ha a katolikus fél egy olyan személlyel kíván házasságra lépni, aki nincs megkeresztelve. Ilyen esetekben a házasságkötés akadályba ütközik (vö. 1086. kán.), és csak diszpenzációval lehet érvényesen megkötni. Valóban, jelentős különbségek lehetnek a házasságról és a családi életről alkotott elképzelésekben, nagyobb nehézségekbe ütközhet a saját hit ápolása és megvallása, valamint a gyermekek keresztény nevelése. Emiatt ezeket a párokat a házasságkötésre való felkészítés során segíteni kell a meglévő különbségek megértésében, megvitatva a lényeges elemeket és egyezségekre jutva abban, ami egy házasság érvényes megkötéséhez szükséges. Nyilvánvaló, hogy a felkészítéshez szükséges annak a nem keresztény vallásnak az alapfokú ismerete, amelyhez a nem megkeresztelt fél tartozik³⁵, a vallások közötti párbeszéd és az emberi személy méltóságának zsinati alapelvéből kiindulva. Amennyiben ez a személy semmilyen valláshoz nem kötődik, akkor ugyanúgy, mint a katolikus és a más vallás szerint megkeresztelt személyek házasságkötése esetében, a házasságkötésre való felkészülés során a kánoni norma követelményeit kell szem előtt tartani. Valóban, ahhoz, hogy az akadály elhárításához diszpenzációt kérjenek, a katolikus fél nyilatkozata szükséges, hogy kész elhárítani a hittől való eltávolodásának veszélyeit, és hogy ígéretet tesz arra, miszerint minden tőle telhetőt megtesz gyermekei keresztény nevelése érde-

³³ Vö. 1127. kán. 2. § és az *Általános dekrétum a kánon szerinti házasságról*, 50. sz.

³⁴ Vö. *Familiaris consortio*, 78.

³⁵ Egy katolikus és egy muzulmán fél között kötendő házassághoz lásd: OLASZ PÜSPÖKI KONFERENCIA ELNÖKSÉGE, *Katolikusok és muzulmánok közötti házasságkötések Olaszországban*, 2005. április 29.

kében (vö. 1125–1126. kán.) A házasságkötéshez a kánoni forma tanulmányozása szükséges (vö. 1117. kán), és a megfelelő szertartás alkalmazása³⁶, hacsak a kánoni forma nem ad ez alól felmentést.³⁷

V. FIATAL PÁROK AZ ÚTON

28. A házasság a szentség felé vezető út

A házasságkötés szertartása elején felidézett keresztség az alapja az egyházban az életszentségre való általános meghívásnak, amely a házasfelekre és a családokra is vonatkozik. „Jézus Krisztus szeretetén alapulva és abból merítve, a házasság élet a keresztyén élet tipikus kifejezési formája, vagyis Jézus Krisztus követésének valódi útja.”³⁸ A házasság szentséghez vezető sajátos útja a házasság szentségéből adódik, amely „a keresztyén házaspár és család megszentelődésének sajátos forrása és különleges eszköze.”³⁹ Emiatt az imádságot, az Isten ígését, az eucharisziát és a szentségeket a házaspár a maga módján ünnepli és éli meg, amely a házasságból, a családból születik, vagyis a családi egyházból.⁴⁰ Házastársi és a családi lelkiségük így az egész életüket átszövi, meghatározza a házastársi és a szülői kapcsolataik kifejezési formáit, különösen az egymás iránti szeretetüket, amely egészen emberi, egyedi, hűséges és termékeny.⁴¹ Kettejük közös élete, a szeretet köteléke, a sze-

³⁶ Vö. *Rito del Matrimonio (A házasság szertartása)*, 147–170.

³⁷ „Azok az okok, amelyek indokolják a felmentést különösen a nem katolikus fél iránti tiszteletre vezethetők vissza, mint például a családdal való kapcsolata, vagy a nem katolikus lelkészhez fűződő barátsága, a család körében várható ellenállás, az a tény, hogy a házasságkötés külföldön fog zajlani és hasonló. Fenntartva mindazt, amit az 1127. kánon 2. §-a rendel e tárgyban (hacsak nincsen erre vonatkozó külön megállapodás más keresztyén felekezettekkel), az az elv, hogy a házasságot jogosult lelkész előtt végezzék, nem pedig civil szertartás szerint, és szükséges, hogy kiemelkedjék a házasságkötés vallásos jellege.” (*Általános dekrétum a kánon szerinti házasságról*, 50. sz.). Ezeket az irányelveket kell követni két megkeresztelt személy közötti házasságkötés esetén is, ha csak az egyik fél katolikus.

³⁸ *Matrimonio e famiglia oggi in Italia (Házasság és család a mai Olaszországban)*, n. 8.

³⁹ *Familiaris consortio*, 56.

⁴⁰ Vö. II. Vatikáni ZSINAT, *Lumen gentium* dogmatikus konstitúció, 11.

⁴¹ Vö. *Gaudium et spes*, 49.

xuális életük, a kölcsönös segítségnyújtás „az örömben és a fájdalomban, egészségben és betegségben”⁴², a felelősségteljes szolgálat az egyházban és a társadalomban, a szentségekben való részesedés, és az imaélet alapvető összetevői a keresztyény házások lelkiiségének, amely kiárad a család többi tagja felé, a nemzedékek közötti kapcsolatokon keresztül, az élet továbbadásában, a gyermekek nevelésében, a hitre való nevelést is beleértve, valamint abban, ahogy támogatják gyermekeiket a hivatásuk kiválasztásában. A házaspárok tehát arra kapnak meghívást, hogy szentekké váljanak „a saját útjukat járva”⁴³, melyet ily módon saját, eredeti lelkiiségük táplál. Felvállalva a laikus állapotot, házaspárként hirdetik a világban, a mindennapi életben, Isten országát.

29. Házaspárok a szeretet szolgálatában: küldetés a Lélektől eltekintve

A házasság szentségének erejével a házastársak megerősödnek a kölcsönös szeretetben és a kegyelem közvetítőivé válnak a saját családjukban és a keresztyény közösségben. „Emiatt a családnak az a küldetése, hogy *őrizze, kinyilvánítsa és közölje a szeretetet*, amely eleven visszhangja és tükröződése annak a szeretetnek, mellyel Isten az emberi nemet, valamint az Úr Krisztus az ő menyasszonyát, az Egyházat szereti.”⁴⁴ A „család megszentelésének szolgálói”⁴⁵, az élet és a gyermekek nevelésének szolgálói⁴⁶ lesznek. „Növekednie kell bennük a tudatnak, hogy szolgálatot végeznek, amely a házasság szentségéből fakad és arra szólítja fel a férfit és a nőt, hogy legyenek Isten szeretetének megjelenítői, aki minden gyermekéről gondoskodik.”⁴⁷ Szerelmük gyümölcsei – azokéi is, akik fizikailag nem képesek a gyermeknemzésre – a testvériség, a szolidaritás és a közösség magjává válnak a keresztyény közösségben és a civil társadalomban.

A házaspárok a szentségen keresztül az egyház építését is szolgálhatják, a papok szolgálatával együttműködve, a velük való közösségben: „Két másik szentség, az egyházi rend és a házasság mások üdvösségére irányul. A személyes üdvösséghez is hozzájárulnak, de ezt mások

⁴² *Rito del Matrimonio (A házasság szertartása)*, 71–73.

⁴³ *Lumen gentium*, 41.

⁴⁴ *Familiaris consortio*, 17.

⁴⁵ *Evangelizzazione e sacramento del matrimonio (Evangelizáció és a házasság szentsége)*, 104.

⁴⁶ Vö. *Familiaris consortio*, 38.

⁴⁷ *Educare alla vita buona del Vangelo (A jó evangéliumi életre való nevelés)*, 38.

szolgálata által teszik. Sajátos küldetést jelentenek az Egyházban, és Isten népének gyarapodását szolgálják.”⁴⁸

A házastársi és a papi szolgálat ugyanúgy a keresztségben gyökerezik, amely mindkét hivatásnak a forrása, és a szentségeken keresztül a Szentlélek más-más adománya jut érvényre bennük.⁴⁹ A Szentlélek egységében barátság és termékeny kapcsolat születhet a papok és a házaspárok között, amely elősegítheti a manapság oly fontos hatékony lelkipásztori munkát. A házaspároknak a tágabb civil közösség felé is van küldetése, amely az élet és a nevelés szolgálatán belül, azoknak az értékeknek a továbbadásában valósul meg, amelyek a családi közösség lelkületét ültetik el a társadalomban. Erre a szolgálatra ma különösen nagy szükség van, amelyet a társadalom nemcsak kellő hálával kell, hogy fogadjon, hanem a védelem és a támogatás konkrét formáit is meg kell találnia a társadalmat alkotó családok számára.

30. Egy test, Isten dicséretére

Szent Pál így ír a római keresztyénekhez: „Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemetek hódolata” (Róm 12,1). A házastársi kapcsolat, az érzelmeken és a lelki párbeszéden túl, az egész személyt magába foglalja, testi és szexuális vonatkozásában is. A szexualitás dimenzióját tehát két, magukért és tetteik társadalmi és morális következményeiért felelősséget vállaló ember közötti kommunikáció tágabb kontextusában kell értelmezni. A szexuális kapcsolat a testiség nyelvezetének formáival párhuzamosan gazdagodik, és elszegényedik, amennyiben ezek ritkává, elfojtottá, funkcionálissá válnak. Ezzel ellentétben, különösen a mai, a szexualitást lejárató légkörben, egyre fontosabb megérteni a kapcsolat különböző dimenzióinak egységében megélt házaselet szépségét, amely nemcsak egy-egy kiragadott pillanatot jelent, hanem a pár életének csúcspontját és szintézisét.

31. A párbeszéd és a konfliktusok kezelése a párkapcsolatban

Az egészséges házastársi és családi lelkeséghez hozzátartozik az is, hogy ne engedjük, hogy a családi bajok és nehézségek, vagy más külső tényezők, mint a televízió és a média, megakadályozza a párbeszédet a házastársak között, és a kapcsolat közönyössé váljon. A párbeszéd té-

⁴⁸ *A katolikus egyház katekizmusa*, 1534.

⁴⁹ Vö. AQUINÓI SZENT TAMÁS, *Summa contra gentiles*, IV, 58.

mája ma hangsúlyosan jelen van a jegyesek és a házások felkészítésében. Szerelmük kezdetén a jegyesek nagyobb súlyt fektetnek a beszélgetésre, de gyakran leszűkítik a közös és kellemes témákra, és elkerülik azokat a beszéd témákat, amelyekben nincs egyetértés, és amelyekből konfliktusok származhatnak. A szentségi házasságot kötött pár sem kerülheti el a veszélyt, hogy a párbeszéd közöttük felszínessé válik és az egymás meg nem értéséből nehézségek adódnak.

A hit ébren tudja tartani azt a mély figyelmet, amely a szeretett személyben képes felfedezni azt a szellemi és emberi gazdagságot, amit gyengesége és esendősége elfedhet. Alapvető dolog, hogy legyen időnk a párbeszédre, hogy leüljünk egymással szemben egy komoly beszélgetésre, amelyet segíthet a közös ima és a Szentlélek hívása, a Biblia olvasása, vagy a zsolozsmázás. A személyes különbségek, amelyek a nemi különbözőségekből, az érzelmek és érzések eltérő kezeléséből, a személyes történetből adódnak, nem szabad, hogy növeljék a távolságot közöttük, hanem lehetőséget kell, hogy adjanak a közöttük levő párbeszéd gazdagítására, és saját értékeik felfedezésére.

32. A termékenység teljessége

Egy pár keresztény élete leginkább a termékenység vonatkozásában mutatkozik meg. A házasság és a házastársi szeretet természeténél fogva a gyermekek világrahozására és felnevelésére szolgál, hiszen ők „a házasság legnagyobb ajándéka, és a szülők számára a legnagyobb kincs.”⁵⁰ Amikor termékenységről beszélünk, nemcsak a biológiai nemzőképességre gondolunk; a termékenység a biológiai terméketlenség esetén is kifejeződik maga teljességében. Valóban, „a házastársi szerelem termékenységét nemcsak a gyermekek világrahozása jelenti..., hanem a termékenység jelentése kitágul és magába foglalja az erkölcsi, lelki és természetfölötti élet mindazon gyümölcseit, amelyeket az édesapa és édesanya hivatásának erejéből a gyermekeknek és általuk az Egyháznak, illetve a világnak ad.”⁵¹ Amikor tehát termékenységről beszélünk, ez alatt a teljes életre nevelés különös gazdagságát is értjük.

Nem tagadható, hogy a házasságot kötő fiatalok között nagyon elterjedt az a nézet, amely szerint a gyermek a pár boldogságának útjában állhat, de az is előfordul, hogy úgy tekintenek a gyermekre, mint saját jólétük elengedhetetlen, alapvető kellékére. A szeretetnek olyan felfo-

⁵⁰ *Gaudium et spes*, 50.

⁵¹ *Familiaris consortio*, 28.

gását állítjuk ezzel szembe, amely nélkülözhetetlen elemként magában foglalja az életre való felelősségteljes és nagylelkű nyitottságot,⁵² és a gyermekek világrahozatalában, a nevelésben, a nevelőszülőiségben, az örökbefogadásban, és sok másféle módon testesül meg, ahogyan a házaspár gazdagságot jelenthet a közösség számára.

A gyermekvállalással kapcsolatban, a házasságra készülő jegyeseknek ajánljuk figyelmébe a természetes módszerek segítségével történő születésszabályozás értékét.⁵³ Ezzel kifejezhető a felelősségvállalás és az önzetlenség a családtervezésben, a házastársi aktus integritásának tiszteletben tartása mellett, és segítheti a házasfeleket abban, hogy szexualitásukat a másik teljes tiszteletben tartásával és elfogadásával éljék meg. Ha nem is mindig születik belőle új élet, a házastársi aktus lényegét tekintve egyszerre jeleníti meg a házastársi egységet és a gyermeknemzés célját. Ennek a két dolognak a mesterséges szétválasztása aláássa a házasfelek közötti teljes egységet. A természetes módszerek megismertetéséhez szorgalmazni kell a természetes családtervezési központokkal való együttműködést.

33. Döntés a mértékletesség mellett

Jézus követése az anyagi javakhoz való viszonyulásról is szól, melyeket – ahogy a Biblia tanítja – használni kell, de amelyektől egészséges módon el kell tudni szakadni, ami azt jelenti, hogy nagy szabadsággal kell viszonyulni mindahhoz, amit birtokolunk. Ezt az egyensúlyt fenn kell tartani a családban is: a személyek sokkal fontosabbak a birtokolt tárgyakkal, az emberi kapcsolatok olyan javak, amik a boldogsághoz sokkal jobban hozzájárulnak, mint az anyagi gazdagság. Jézus így biztatja a tanítványait: „Ne aggódjatok életek miatt, hogy mit esztek vagy mit isztok, sem testetek miatt, hogy mibe öltöztök. Nem több az élet az eledelnél s a test a ruhánál?” (Mt 6,25). Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne gondoskodjunk arról, amiből élünk, de arra szólít fel minket, hogy bízzunk a gondviselésben, és ne értékeljük túl a földi javakat. A mai viszonyok két ellentétes jelenséget állítanak eléink: a terjedő fogyasztói szemléletet, amely a javak birtoklását teszi az emberi boldogság fokmérőjévé, másrészt a gazdasági válságot, amely jelentősen leszűkíti sokak anyagi lehetőségeit. Ez a mértékletességre és a

⁵² Vö. *Gaudium et spes*, 51.

⁵³ Vö. VI. PÁL, *Humanae vitae* enciklika (1968. július 25.), 13–14.

másokkal való osztozásra kell, hogy ösztönözze a gazdagokat, és a bizalom átélésére, valamint a lényeges dolgok előtérbe helyezésére mindazokat, akiknek kevesebb jutott. A mértékletesség, amely a szegények iránti szolidaritáshoz vezet, már az esküvőn, és az azt követő ünneplés során is meg kell, hogy mutakozzon.

34. A szenvedés, mint a növekedés megtapasztalása

A szenvedés az életben sokféle módon jelentkezik: a házastárs betegségek, a gyermekek gyenge egészségi állapota miatt, a szülők elöregedése folytán, a fogyatékoság drámai tapasztalatában, a megértés hiányában, a magányban, a megcsaltság érzésében és az elhagyatottságban, a nevelés kudarcában, a hozzánk közel állók idő előtti halálában. A kapcsolat válsága is hozzájárul a pár szenvedéseéhez. Gyakran a házaselet egyes szakaszaira jellemző eseményként jelentkezik, olykor váratlanul, vagy hibás döntések és magatartás eredményeképpen. A válság nem a halál szinonimája, hanem egy kényes átmeneti időszakot jelent, amely józan ítélőképességet, imádságot, segítséget kíván, hogy sikerüljön belőle továbblépni egy egészséges, jobb helyzetbe.

Anélkül hogy zéttörnénk a jegyesek jövőre vonatkozó álmait, fontos segíteni őket abban, hogy reálisan viszonyuljanak az élethez, amely nehéz helyzetek elé állíthatja őket. Bízniuk kell mindig Isten segítségével, aki nem hagyja magára a családot a megpróbáltatások idején, hanem mellettük áll szeretete erejével. A mások szenvedéseiben való osztozás, saját családunk szenvedéseinek és fáradozásainak hittal való megélése tartósabbá teszi a szeretetet és önzetlenebbé mások szolgálatát.

A jegyesek felkészítése során, ennek a kényes témának az érintésekor sokatmondó lehet olyan hívő emberek tanúságtétele, akik az özvegyiség állapotában élnek, elváltak, vagy nehéz élethelyzeteken mentek keresztül.

35. Támogatás a házasság első lépéseinél

Gyakran a házasság első éveiben van a leginkább szükség a gondoskodásra és a hiteles kísérésre. „S hogy a család egyre inkább szeretetközösséggé válhasson, minden tagjának segítséget kell kapnia azokkal az új nehézségekkel szemben, amelyek – részt vállalván a családi életben – egymás kölcsönös szolgálatában jelentkeznek. Mindez elsősorban az új családokat érinti: tagjai eddig ismeretlen értékek és feladatok közé kerültek, s leginkább házasságuk első éveiben nehézségekkel

küszködnek, pl. a közös élethez való alkalmazkodással vagy a gyermekek születésével jelentkező problémákkal.⁵⁴

Ez az út különféle kihívásokat rejt: az egyéni identitásnak, a pár szeretet kapcsolatának építését és megerősítését, a szülővé válás felelősségét. Ha azt vizsgáljuk, milyen módon kell őket ebben az életszakaszban támogatni, fontos elgondolkodni azon, hogy a keresztény közösség hogyan áll hozzá ezekhez a problémákhoz. Arra van szükség, hogy egyre mélyebben megértsük ezeket a kihívásokat, nyílt szívvel viszonyuljunk a kérdéshez, hogy a „fiatal pár” elnevezéshez ne csak a tapasztalatlan-ság, az esendőség, a bizonytalanság fogalmi társuljanak, mint legtöbbször, hanem az újszerűségé, a lelkesedésé, az életöröme is.

36. A keresztény közösséghez fűző köteléket nem szabad elszakítani

Először is fontos, hogy meg tudjuk különböztetni azokat a helyzeteket, amelyek során a fiatal pár valamilyen módon a keresztény közösséghez fordul kérésével, például szeretné megkereszteltetni gyermekét, azoktól az esetektől, amikor a pár alkalomszerűen részt vesz a helyi egyházban zajló eseményeken.

Az első esetben, a kérés háttérében meghúzódó különféle okok meghallgatásán túl, a találkozásnak kitüntetett pillanatai adódnak, amikor a keresztény közösség, és főleg a résztvevő segítők (a pap, az animátorok, a hitoktatók, a plébániához tartozó házaspárok), feladata nem csak az, hogy e kérést meghallgassák, hanem az egyes személyek és a pár korábbi tapasztalatait is, történetük egész terhével. A keresztény közösség legfőbb feladata az, hogy befogadja őket, a szavak, gesztusok, a többé-kevésbé kialakult felkészítési utak felajánlásával.

A másik lehetséges cél a párnak történő segítségnyújtás a mindennapos családi életben és a lelki növekedés útján, ami megvilágítja és segíti a gyermekekre való várakozás idejét és a gyermek születését, a nevelés feladatát, vagy más esetekben, a termékenységgel kapcsolatos problémák megoldását. Ebben az időszakban rendszerint egyre nehezebbé válik a házastársak igényeinek összeegyeztetése az élet és a munka ritmusával, bonyolultabb a barátokkal való találkozás és a kapcsolattartás az eredeti családokkal. Szükség van tehát arra, hogy a fiatal házasoknak utat mutassunk, kezdeményezéseinkkel segítsünk nekik tisztán látni ezeken a területeken, felébresztve a hitet, és ösztönözve az egyházi kö-

⁵⁴ *Familiaris consortio*, 69.

zösség különböző formáihoz való közeledést és csatlakozást. Ebben a közeledésben értékes segítséget jelentenek azok a házaspárok és papok, akik felkészítették őket a házasságra, és akik meglévő kapcsolataikkal hídként szolgálhatnak a fiatal pár számára, hogy kapcsolódni tudjanak a saját plébániai közösségükhöz.

Valóban, „maga a család Isten nagy misztériuma. A „családi egyház” *Krisztus jegyese*. Az egyetemes Egyház s benne minden részegyház közvetlenebbül mutatkozik meg Krisztus jegyeseként a „családi egyházban” s a benne megélt szeretetben: a házastársi, atyai és anyai, testvéri, a közösségben élő személyek és nemzedékek közötti szeretetben.”⁵⁵ Támogatni kell tehát a fiatal párt az úton, amely a családi és házastársi szeretet szépségének felfedezéséhez vezet, sok energiát kell befektetnünk hozzáértő és elhivatott lelkipásztori munkatársakkal, akik az emberi problémák ismerői és a termékeny hit tanúságtevői. A következő években tehát szükség lesz arra, hogy a magas színvonalú, speciális képzésükre több forrást szánjunk.

37. Nevelői szövetségek a fiatal családok mellett

Lényeges volna, ahol csak lehetséges, termékeny együttműködéseket és nevelői szövetségeket létrehozni az ismereteket és módszertant nyújtó intézményekkel (szaktanácsadók, egyesületek, intézmények és iskolák), illetve a gyermekek által látogatott helyszínekkel (óvodák, iskolák, a szabadidős programokkal foglalkozó intézmények). Együtt kellene terveket kidolgozni, világos, keresztény szellemben. Gondoljunk például azokra a kezdeményezésekre, amelyek már több helyen megvalósultak, és amelyek a párokat érintő kérdésekben való elmélyülésre igyekeznek alkalmat teremteni, egyházmegyei szinten szervezett támaszkodásként a szülői hivatást érintő kérdésekben, vagy azokra a találkozókra, amelyek a keresztség előtti és azt követő pasztorációt szolgálják, vagy akár az élet ajándékáról való elmélkedésre lehetőséget adó alkalmakra a várandósság ideje alatt.

Egyre nagyobb szükség van arra, hogy összekapcsoljuk a házasságra való felkészülést, a házaseset kezdetének támogatását és a keresztény életbe való bevezetést jelentős támaszadó programokban. A keresztény közösség így olyan családok hálózataként jelenhet meg, amelyek képesek megőrizni azt a tapasztalatokban gazdag örökséget, amely az Egy-

⁵⁵ *Gratissimam sane*, 19.

ház tanítóhivatalának élő hagyományában gyökerezik. Olyan kezdeményezésekkel és programokkal kell előállni, amelyek támogatják a családok közötti tapasztalatcserét, hogy a pár életének legkritikusabb időszakában is tovább tudjon lépni. „A családot szeretni kell, támogatni kell, és a nevelés aktív részesévé kell tenni, nem csak a gyermekek miatt, hanem az egész közösség érdekében... a családoknak célirányos lelki megerősítést kell kapnia, és nekik is segíteniük kell a plébániát, hogy az a családok családjává váljon.”⁵⁶

A támaszadás sok és változatos formája születhet a különféle lelkipásztori intézmények tapasztalatából és kreativitásából. Például: alkalmas lehet teremteni a párok közötti beszélgetésre, el lehet látni őket a kommunikáció javítására szolgáló módszerekkel, elő lehet segíteni a házaspárok közötti barátságok kialakulását, lehet olyan összejöveteleket szervezni, ahol imádkozni tanulnak, és találkozhatnak Isten igéjével a Szentíráson keresztül, fel lehet számukra ajánlani olyan helyeket vagy személyeket, ahol és akiken keresztül hozzáértéssel és figyelemmel meghallgatják őket a nehézségek idején, elősegíteni a találkozást lelkipásztorokkal vagy idősebb házaspárokkal, akik melléjük állnak, és segítenek hittel megélni a mindennapi tapasztalatokat, lehetőséget teremteni a családok számára lelki napokon vagy különféle lelkigyakorlatokon való részvételre.

E módszerek segítségével a keresztény közösség kifejezésre tudja juttatni, hogy átérzi a házastársi kapcsolat nehézségét és esendőségét, támaszt és befogadást ajánl, ösztönzi a házasság és a család szentségének értékéről való felelős gondolkodást, és engedi, hogy újdonságként hasson rá mindaz, ami a párokkal való találkozásból születik.

38. A házaspárok és papok közösségének útja

Az a figyelem, amely a fiatal párokra irányul, arra indítja őket, hogy az egész plébániai közösség aktív tagjaivá és kovászává váljanak. Házaspárként végzett szolgálatuk a lelkipásztorok közösségi szolgálatához csatlakozva a termékeny nevelés forrásává válhat a plébánia életében.

Valóban szorgalmazni kell a kölcsönös tiszteletet és gondoskodást a házaspárok és a lelkipásztorok között. Nem csak arról van szó, hogy a lelkipásztorok fordítsanak gondot a fiatal családokra, hanem hogy általuk merítsenek erőt lelkipásztori hivatásukhoz, és kapjanak új lendü-

⁵⁶ *Educare alla vita buona del Vangelo (A jó evangéliumi életre való nevelés)*, 38. sz.

letet a hatékony pasztorációs munkához. Különösen értékes lehet egy olyan házaspár, akik hatékonyan együttműködnek a lelkipásztorral, miközben ők maguk is, a lelkipásztor mellett, az evangelizáció alanyai-ként, mint hitoktatók és nevelők működnek a fiatalok csoportjaiban, vagy a plébániai karitás csoport vezetőiként.

Igy a fiatal házások, a megfelelő képzést megkapva, lelkipásztoraik mellett egyre jobban el tudnak majd mélyülni a házasság szentségének misztériumában (vö. Ef 5,32), annak tudatában, hogy „a család az emberségre és a kereszténységre való nevelés kivételezett helye, és e cél érdekében a lelkipásztori hivatás legjobb szövetségese; értékes ajándék a közösség építésének érdekében.”⁵⁷

39. A család az egyház és a társadalom életet adó sejtje

A család keresztény elkötelezettsége nemcsak a családi életben és a keresztény közösségben kívánja meg a személyes következetességet, de aktív jelenlét következik belőle a civil társadalomban is azzal a céllal, hogy hozzájáruljon annak rendezett fejlődéséhez. A keresztény család a társadalom alapsejtjeként hozzá tud járulni – és hozzá is kell járulnia – a társadalom életéhez a maga eredeti módján a politika területén is, a társulások különféle módozatain keresztül: „a családokban egyre inkább tudatosulnia kell annak, hogy „főszerepet” játszanak a „családpolitikában”, s hogy az ő feladatuk a társadalom átalakítása: máskülönben épp a család lesz az első áldozata azoknak a bajoknak, melyeket nem elhárítani, hanem csak közömbösen szemlélni akart.”⁵⁸

A keresztény család elsősorban szívén viseli a javak és források egyenlő és igazságos elosztását az egyes közösségek és nemzedékek között.⁵⁹ Hasonló módon a civil társadalom a szubszidiaritás elvének megfelelően, fenn kell, hogy tartsa a házasságra alapozott családot hatékony és megfelelő családpolitikával, hogy ezzel a fiatal párokat ösztönözzék a házasság mellett szóló döntésre. Egyre inkább terjed az a meggyőződés, hogy egy markáns társadalmi megújulás csak a családra fordított különleges figyelemből fakadhat, hogy felszabadulhassanak a család teremtő energiái a közösségi élet szolgálatára.

⁵⁷ XVI. BENEDEK, *Találkozás a hívekkel és a lelkipásztorokkal Anconában*, 2011. szeptember 11.

⁵⁸ *Familiaris consortio*, 44.

⁵⁹ Vö. II. JÁNOS PÁL, *Sollicitudo rei socialis* enciklika (1987. december 30.), 42.

ÖSSZEGZÉS

A házassághoz vezető felkészülés útja ma is különleges lehetőség a keresztény közösség számára, hogy azt együtt tegyék meg azokkal a nőkel és férfikkal, akik életük egy fontos lépésére készülnek. Ez az út messziről indul, és a növekedés egyes szakaszain a pár eljut oda, hogy képes lesz egybehangzóan kifejezni családalapítási szándékát az Isten hívására adott válaszként. A házastársi szeretetre nevelés hiteles útja ez, amelyben kifejeződik a házasság hivatásának megfelelő önátadás. Ez a felkészítés az egyház széleskörű oktatói tevékenységének legkiemelkedőbb megnyilvánulása, amennyiben azok felé fordul, akik új családok alapításával az egyház és a civil társadalom jövőjét építik.

A keresztény közösség örömmel újítja meg azt a vágyát, hogy a jejeseket elkísérje ezen a fontos úton abban a tudatban, hogy a tagjai közül sokan vannak, akik részt vesznek ebben a feladatban. Nagy jelentőséggel bír azoknak a házaspároknak és családoknak a tanúságtétele, akik igaz módon élik meg hivatásukat, valamint a megszentelt személyek élete, amelyben megmutatkozik – az Úrnak kimondott feltétel nélküli „igen” által –, hogy örömet jelent ajándékká válni. Ugyanígy nagy jelentőségű azoknak a személyeknek a jelenléte és imái, akik hűségesen kitartanak a házasság mellett az özvegység és a különélés szenvedéssel teli útján. Ezek különösen hatékony tanúságtételek, mert a mindennapi életben és a közös tevékenységek során tapasztalhatóak meg, embertől emberig hatnak, a hétköznapi kapcsolatok szintjén.

A felkészítő utak tervezésében és megvalósításában nagy jelentőséggel bírnak a különböző lelkipásztori területek közötti kapcsolatok és együttműködések is. Kívánatos volna, hogy az ifjúsági és a családpsztoráció területén dolgozók egymásra találjanak, hogy együtt átgondolják és kiérleljék a felkészítés iránymutatásait, a többi pasztorációs intézmény bevonásával.

A házasságra való felkészítés a helyi egyház, a plébániák, a lelkipásztori körzetek szerves működésének lényeges eleme, amely elsősorban olyan házaspárok és lelkipásztorok közreműködésére támaszkodik, akik tudatában vannak a feladat fontosságának, amennyiben megteremthetik a gyümölcsöző és missziós találkozásoknak, az evangélium hirdetésének és a hit újbóli felfedezésének lehetőségét.

Fontos, hogy a házasságra való felkészítés a helyi egyház és a plébániák különféle szervezetei, de különösen az egyházközségi képviselő-

testület és a pasztorációs tanácsok figyelmének és gondolkodásának középpontjába kerüljenek.

Biztosak vagyunk abban, hogy e könyv is hozzájárul ahhoz, hogy ezen a termékeny úton új szakasz vegye kezdetét, amelynek során a Szentlélek meg fogja mutatni a házastársi szeretetre való nevelés új formáit és módjait az egyház számára, hogy mind nagyobb odafigyeléssel hirdesse a házasság evangéliumát.

A Szentatya, XVI. Benedek így bátorított minket ezen az úton: „amikor azt állítottátok, hogy az oktatás a lelkipásztori munka vezérfonala ebben az évtizedben, annak bizonyosságát akartátok kifejezni, hogy a keresztény élet – az evangélium szerinti jó élet – valójában egy megvalósult élet bemutatása. Ezen az úton járva, nemcsak egy vallásos vagy egyházi szolgálatot teljesítetek, hanem a társadalmat is szolgáljátok, hozzájárultok az „ember városának” építéséhez. Bátorság tehát! Minden nehézség ellenére is: „Istennél semmi sem lehetetlen” (Lk 1,37).”⁶⁰

A Szűzanya, a szeretet anyja, és Szent József, az ő hűséges férje vezesse közösségeinket, amikor a fiatal generációkat a házasság, mint hivatás végig gondolásának és elfogadásának útján elkísérik.

⁶⁰ XVI. Benedek, A CEI (Olasz Püspöki Konferencia) 63. közgyűlésén mondott beszéd, 2011. május 26.

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ A MAGYAR KIADÁSHOZ	3
AJÁNLÁS	5
BEVEZETÉS	7
I. AZ ANYASZENTEGYHÁZ BEFOGADÓ ÖLELÉSE:	
A KÖZÖSSÉG, AMELY ELKÍSÉR	8
1. A keresztény közösség veled van a szeretet állomásain	8
2. A hitvesi szeretetre való nevelés egy változó világban	9
3. Az egyház útján járva	10
4. A családepítés megújítja a társadalmat	11
II. SZERETET ÉS SZERELEM	12
5. A boldogság ígérete	12
6. Teljességre törekvő nevelés: a testiség ábécéje	13
7. Az üzenetek tengerében	14
8. A szemérem és a tisztaság: egy értékes adomány megőrzése	15
9. Beleszeretni a másik emberbe, találkozni az Istennel	16
III. A HÁZASSÁGHOZ ÉS A CSALÁDHOZ VEZETŐ ÚT ..	17
10. A szülők nevelő szerepe	17
11. A megszentelt élet és a karizmák értékes segítsége	18
12. Fokozatos és folyamatos út	18
13. Az út szakaszai	19
14. A szeretet műhelyében	20
15. Egy fontos állomás	21
16. Közeledik az esküvő	21
17. A hivatáshoz hűnek maradni: egy emberileg érett kapcsolat	22
18. Isten jó híre az emberi szeretetről	23
IV. AZ ESKÜVŐ FELÉ KÖZELEDVE	24
19. A magány veszélyétől az élő testvériségig	24
20. Találkozás a plébánossal	25

21. A házasság szertartása	26
22. A felnőtt hit felfedezése egy befogadó egyházban	28
23. Hitbeli felkészülés: az esküvőhöz közeledve	29
24. Az istenkeresőknek szóló felkészülési utak	31
25. A házasságon kívül együtt élő személyek felkészítése	32
26. A városházától a templomig	33
27. Szeretet és házasság az eltérő vallásúak között	35
V. FIATAL PÁROK AZ ÚTON	38
28. A házasság a szentség felé vezető út	38
29. Házaspárok a szeretet szolgálatában: küldetés a Lélektől eltelve	39
30. Egy test, Isten dicséretére	40
31. A párbeszéd és a konfliktusok kezelése a párkapcsolatban	40
32. A termékenység teljessége	41
33. Döntés a mértékletesség mellett	42
34. A szenvedés, mint a növekedés megtapasztalása	43
35. Támogatás a házasság első lépéseinél	43
36. A keresztény közösséghez fűző köteléket nem szabad elszakítani	44
37. Nevelői szövetségek a fiatal családok mellett	45
38. A házaspárok és papok közösségének útja	46
39. A család az egyház és a társadalom életet adó sejtje	47
ÖSSZEGZÉS	48

